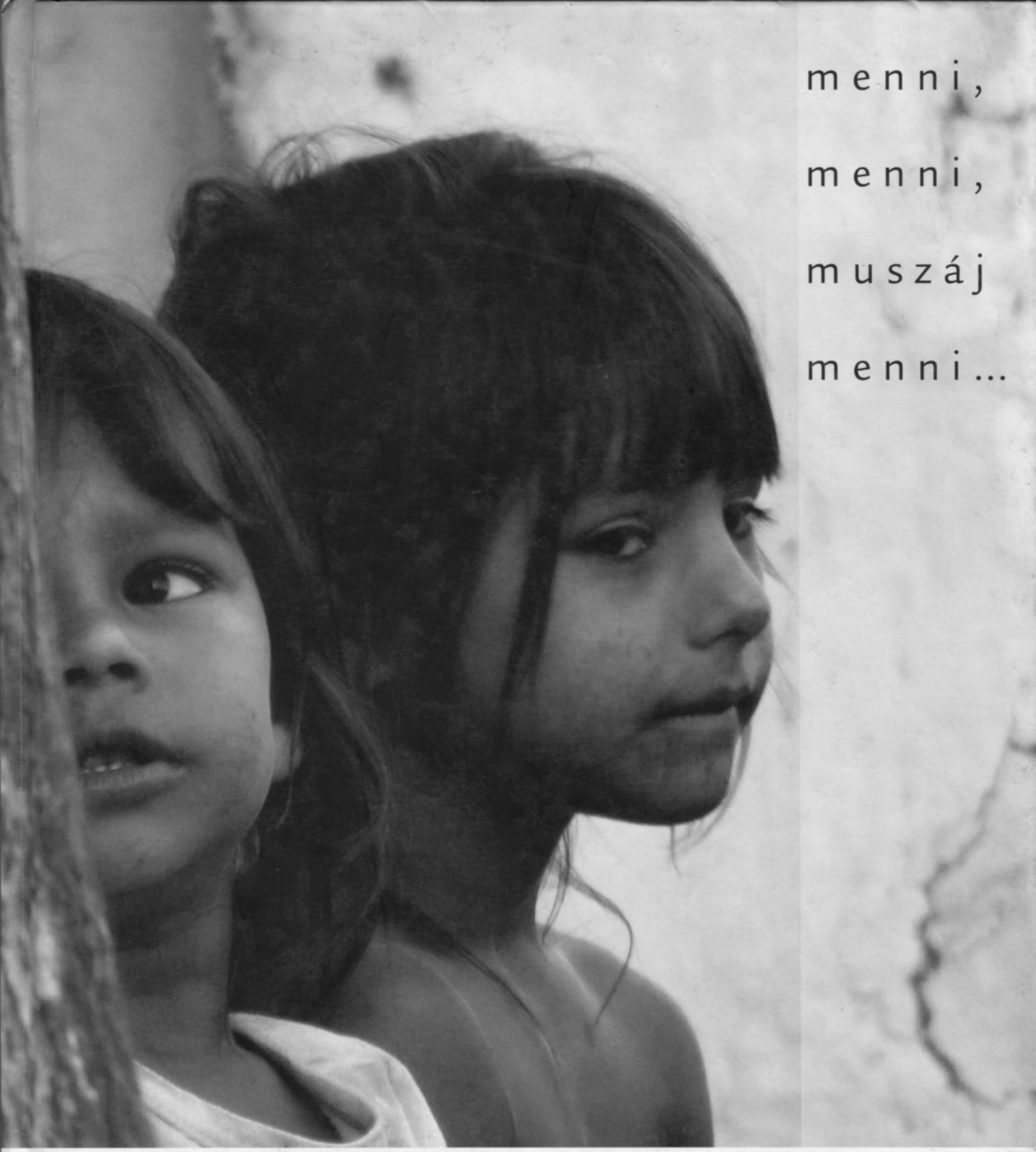

menni, menni, muszáj menni...

SZEGÉNYSÉGRŐL, GYEREKEKRŐL, ROMÁKRÓL

Válogatás
az ELTE szociális munkás
hallgatóinak fotóiból

NAP KUT

menni, menni, muszáj menni...

A kötet a Szociális és Munkaügyi
Minisztérium támogatásával készült

Szociális és Munkaügyi Minisztérium

2010 A szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem európai éve

Külön köszönet Godány Juditnak

Szerkesztő: **Fodor Kata**
Képszerkesztő: **Horváth Dávid**
Fotó utómunka: **Kassay Róbert**
Grafikai terv: **Vári Ágnes**
Tördelőszerkesztő: **Szondi Bence**
Szöveggondozó: **Kovács Ildikó**
A borító **Fodor Kata** fotójának
felhasználásával készült

© Szerzők, fotósok, közreműködők 2010
© Napkút Kiadó 2010

menni, menni, muszáj menni...

SZEGÉNYSÉGRŐL, GYEREKEKRŐL, ROMÁKRÓL

Válogatás az ELTE szociális munkás hallgatóinak fotóiból

Napkút Kiadó
Budapest, 2010

OTTHON

Itt a környékünkön is építettek nagyon sok úgynevezett szocpolos házat, de ez se lehet jó megoldás. Ugyanis nagyon sokan kihasználták a romákat, többek között azok a vállalkozók, akik vállalták ezeknek a házaknak a felépítését, de a végén szinte csak a csupasz falak készültek el. Aztán több roma is rákényszerült, hogy el kellett adnia ezt a szocpolt – szóval egy kicsit most úgy érzem, hogy kilátástalan helyzetben vannak.

E, iskolaigazgató

Saját szememmel láttam az ablaküveg nélküli
kereteket, a betonba belegyógyult „padlószőnyeget".
A gyerekeken a nem megfelelő, koszos,
szakadt ruházatot. Éreztem a szegénység szagát,
amit a kályha füstje okozott. Láttam az éhséget,
a nélkülözést és a rossz higiéniás körülményeket.
Ugyanakkor ritkán láttam az igazán elkeseredettséget.
Nem mondom, hogy boldognak láttam őket,
de nem volt az a nagyon „lent érzés" sem.
Seller Ágnes, az ELTE diákja

Saját tulajdonban vannak a házak,
azonban nagyon régi, rossz minőségű vályogházakról
van szó, elég vizesek, dohosak. Külső,
belső tatarozásra lenne szükség. Több nemzedék él
együtt kicsi szobákban, kicsi házakban.
Borzasztó kevés a vizesblokkos ház.
A roma családok nagy többségénél
semmilyen közmű nincsen bevezetve.
Sf, családgondozói asszisztens

Nagyon sok gyerek nem ismeri az angol WC-t. Volt olyan gyerekünk – én nagyon szerettem –, aki ötpercenként járt WC-re, nem azért, mert kellett, hanem mert annyira tetszett neki.
F, óvodavezető

Az életre szóló élményt számomra a cigánytelep jelentette. Kicsit szégyelltem magam, hogy azon panaszkodok, hogy fáj a lábam, kezem, vagy hogy sokat kell gyalogolni, korán kell kelni... Ezeket a problémákat eltörpülni láttam, mikor behívtak egy kilencgyermekes család házába. Kritikus szemmel talán még háznak sem nevezném: tizenegy embernek csupán két ágy jutott, egy asztal és két szék... Víz, fürdőszoba nem volt, az utcai kútról hordták a vizet. De nemcsak ez a ház volt ilyen, hanem a telepen szinte az összes. A legmegdöbbentőbb mégis az volt, mikor talán a legszegényebb háznál leültettek, és még abból a kevésből is megkínáltak, ami nekik jutott... Úgy éreztem, nekem kéne adnom, mégis ők adtak...
Takács Julianna, az ELTE diákja

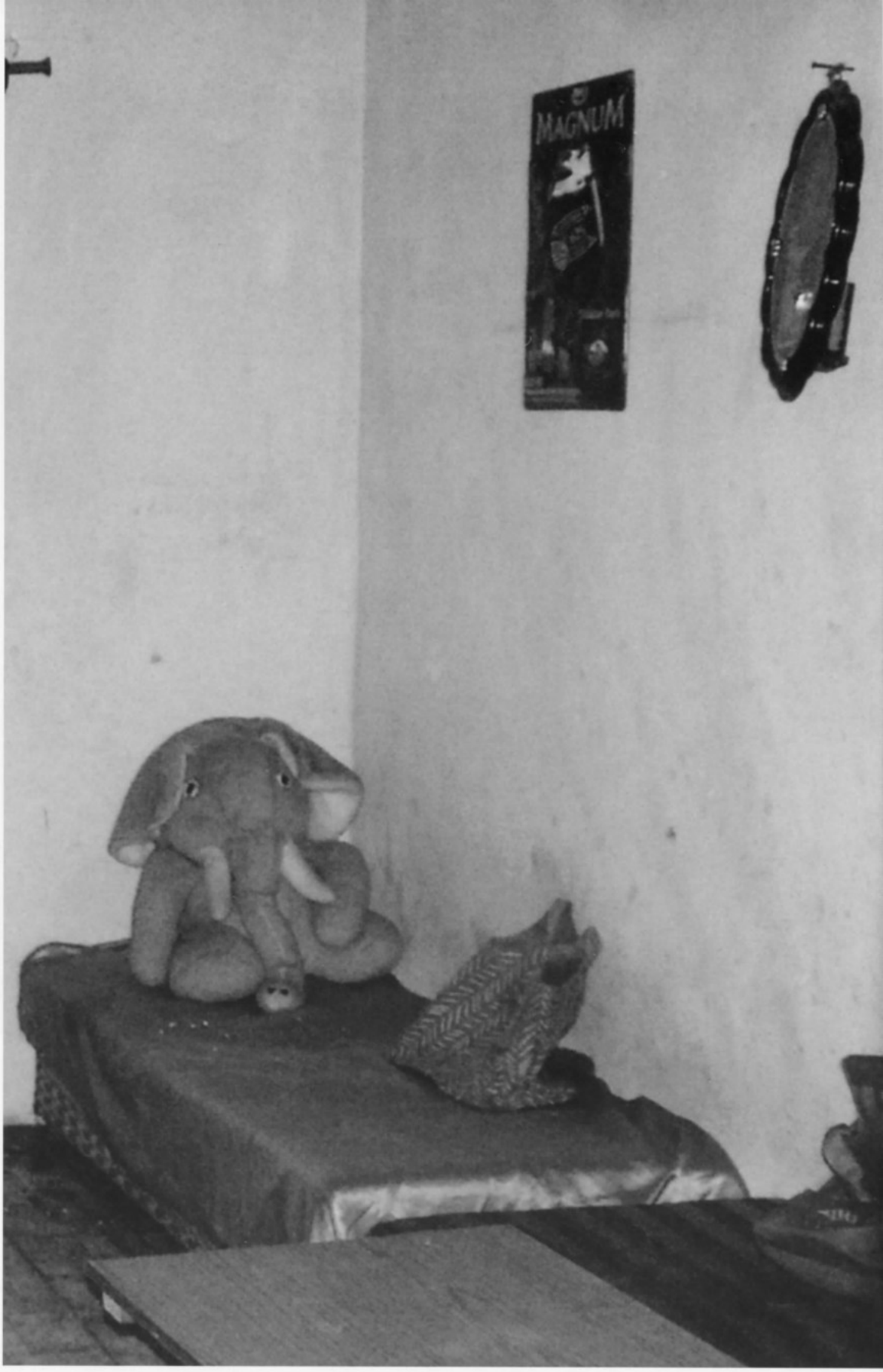

Egy vagy két szoba van kialakítva,
ott főznek, ott élnek;
az a minden egybe: konyha, szoba, fürdőszoba!
G, védőnő

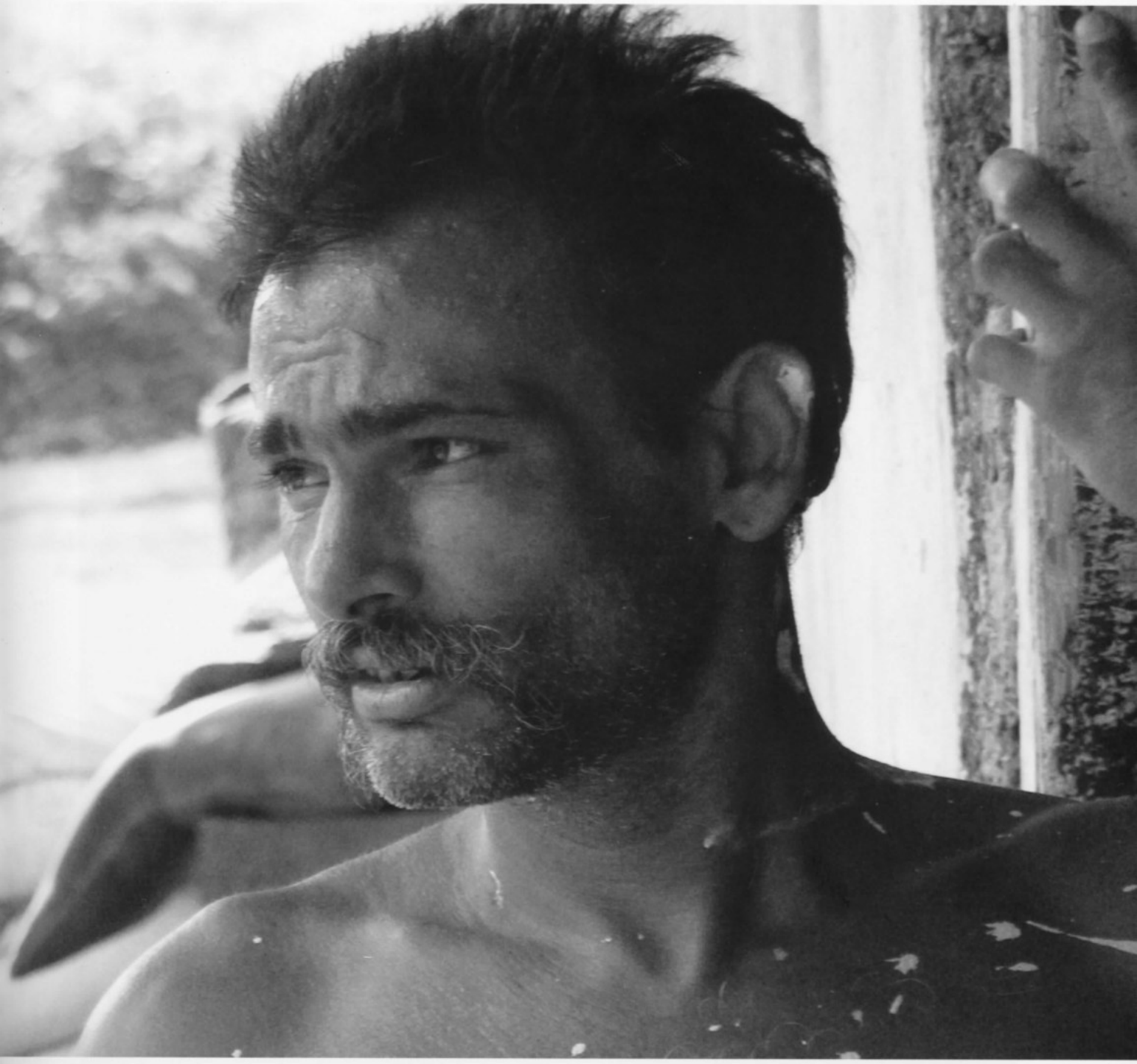
A ház hihetetlenül pici, egy konyhából
és egy 3x3 méteres szobából áll, amit egy nagy
ágy borít, de nem tudom, hogy hogyan alszanak
itt ennyien. A szoba láttán azt is nehéz elképzelni,
hogy a gyerekek valahol nyugodtan tanuljanak,
rajzoljanak vagy letegyék a tanszereiket.
Fedoszov Anna, az ELTE diákja

MAGNUM

EADE

MUNKA

Közmunkára nem mennek ám a normális fehér emberek. Már bocsánat! Mert ez olyan, mintha szégyen lenne, hogy oda süllyednek. Mert nem kapnak szinte semmit. Ez itt a legnagyobb probléma. Nincs munkalehetőség.

L, óvodavezető

Ha nincs ez a tábor, valószínűleg soha nem látok bele ilyen mértékben a telepeken élő romák életébe, így kialakulhat róluk a saját szubjektív véleményem, nem pedig abból kell táplálkoznom, amit másoktól hallok, vagy amit a közvélemény kialakít róluk.

Halász Mariann, az ELTE diákja

A férjem szokott vasazni, de hát nem sok van. Vagy van, vagy nincs.
De inkább nincs. Télen meg nincs semmi. Most hideg van,
azt nem akarják szétszedni. Mert egyedül nem szedheti szét
a kocsikat. Semmi pénz nincs. Szegények vagyunk. Hát, megveszi
a roncs autót harminc-negyvenért, több bejön belőle. Vagy húszezer,
ha tizenötért veszi. Nem ossza szét, ad belőle nekik, akik segítenek.
G, édesanya

Itt S-ben van a gyár, ami olyan, hogy, tehát lényegébe' csak cigányokat foglalkoztat, mer' olyan a munkakör, hogy jó ízlésű ember oda be se menne. Tehát nem is hajlandó, meg az egészségre is káros. De nekik jó.

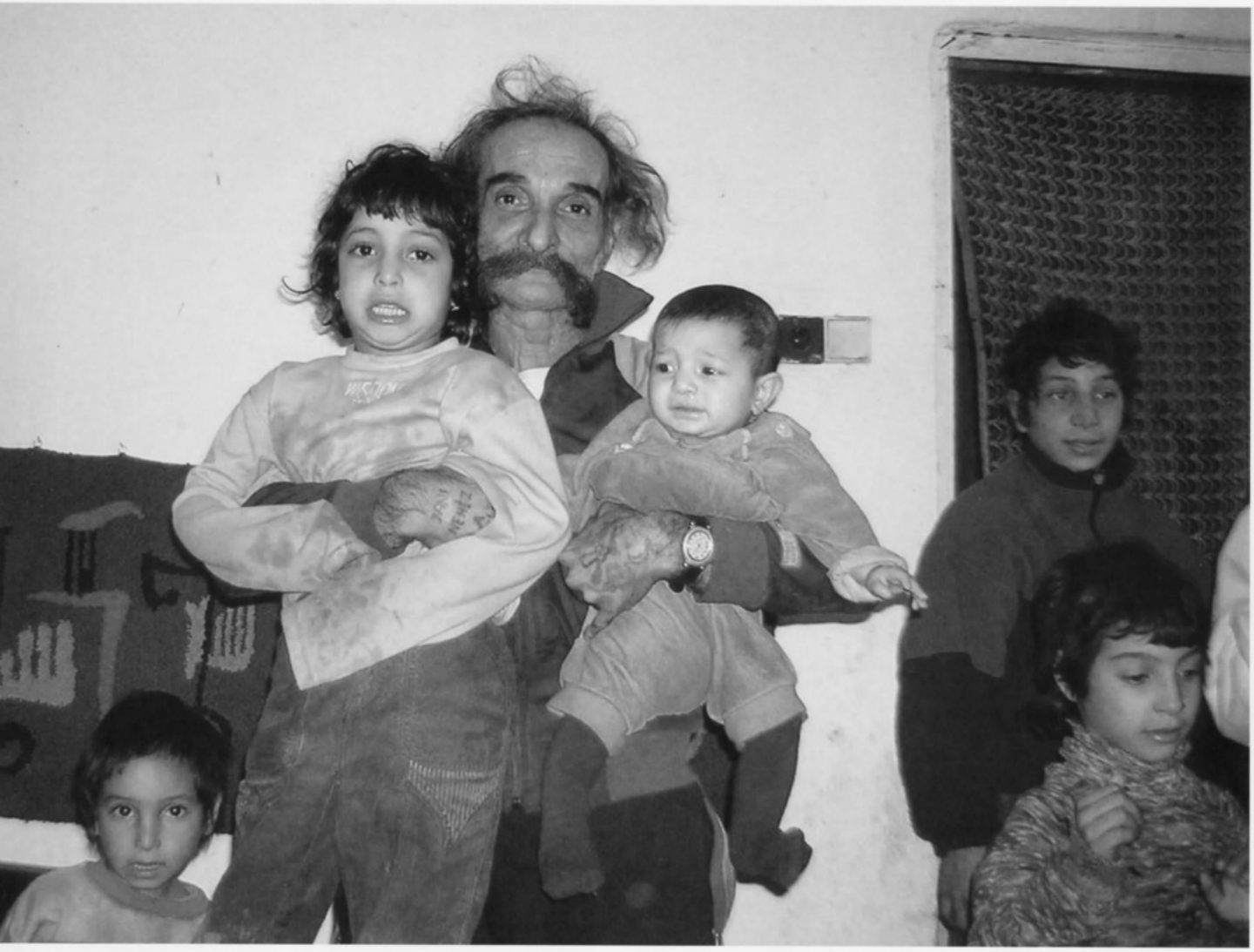
N, körzeti megbízott

Vártam nagyon a gyakorlatot, a cigányokat, érdekesnek tartottam őket, de egy picit mindig tartottam is tőlük. Sztereotípiák. De sok minden változott bennem ezzel a dologgal kapcsolatban. Nagyon sok rasszista ember él a környezetemben, ami talán egy picit rám is hatással volt.
Meghatározó élmény volt ez a tábor nekem. Sok embert megszerettem és sok mindenről mást gondolok, mint azelőtt. El tudom képzelni, hogy jövőben cigányokkal foglalkozom majd. A tábor előtt meg sem fordult a fejemben.

Bandula Julianna, az ELTE diákja

CSALÁD

A magyar emberek az illemnek meg
a társadalmi elvárásoknak próbálnak megfelelni.
A romáknál nem így működik.
Ők élnek. A család náluk család.
S, szakmunkástanuló

Megmondom őszintén, fenntartásaim voltak
a cigányokkal kapcsolatban. De szinte minden helyre
beengedtek, nagyon kedvesek voltak, és megváltozott
a véleményem róluk. Számomra felfoghatatlan volt
idáig, hogy ilyen kedvesek is tudnak lenni,
ennyire barátságosak, gyermekcentrikusak.
Számomra ez egy nagyon nagy élmény volt.
Most már teljesen máshogy vélekedek
az emberekről, főként a cigányokról.
Zsibrita Zsófia, az ELTE diákja

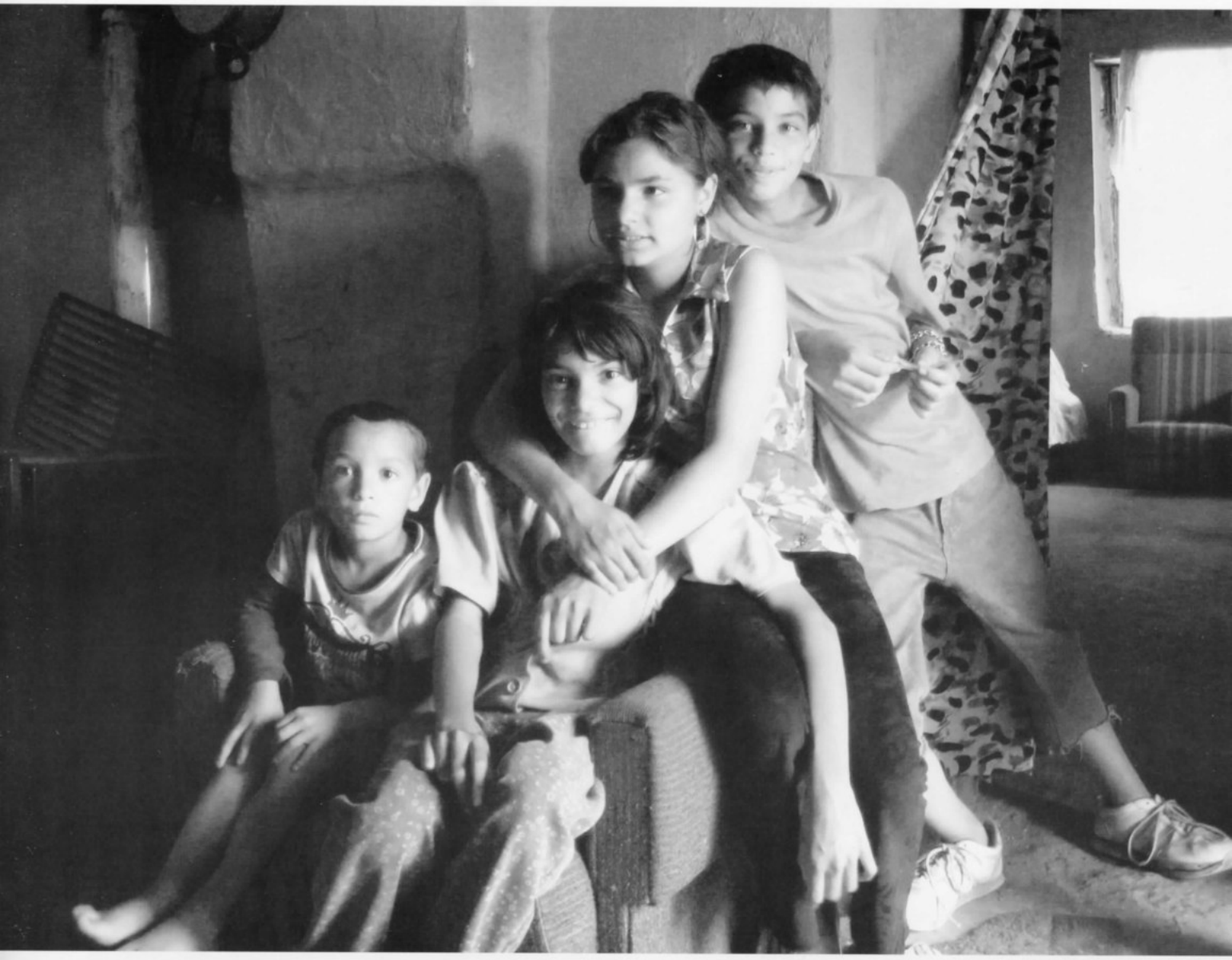

A roma családok esetében például sokkal nagyobb az összetartás, sokkal inkább segítenek egymáson, és emellett elég gyermekcentrikusak is.
Sf, családgondozói asszisztens

A romákra nagyon jellemző az, hogy szülnek öt-hat gyereket. És ez elsősorban nem annak köszönhető – amit általában mondanak – , hogy a családi pótlékért. Szerintem senki sem szül csak azért, hogy kapja a gyerek után a családi pótlékot meg a gyest – abból nem is lehet eltartani őket. Ez hagyomány nálunk, meg a gyerekszeretet. Mi nem nézzük le azt, hogyha egy 14-15 éves kislány szül, de ha elveteti, azt már lenézzük. Vagy ne adj' Isten, kidobná a kukába, hát olyan nem történhet meg.

H, CKÖ elnökhelyettes

Vállalnak a családban 120 millió gyereket
a cigányok – már elnézést, de így van –,
23-24 éves emberek, aztán öt-hat gyerekük van,
kapnak vagy 100 ezer Ft családi pótlékot.
Ez egy megélhetési dolog, erre mennek rá.
A gyerekek meg szenvednek,
éheznek meg nyomorban vannak.
GY, pedagógus

É T E L

Ezt a cigánybodagot sütik, ami liszt, víz meg egy kis élesztő. De ha élesztő nincs, akkor csak liszt meg víz. Összegyúrják, és csinálnak belőle egy ilyet, mint a pizzatészta, ilyen kerek valamit. És arra vagy tesznek valamit, vagy nem, és azt tudják adni a gyerekeknek. Amikor már hó vége van és nincsen már pénz, akkor ilyet csinálnak.

GY, családsegítő

Salgó

A kis Feri – az „inas" – jött ki nemsokára a házból:
„Néni, kóla!" – egy töredezett bögrében kaptam
a kisfiútól a kólát. Jobban esett, mint bárhol máshol!
Kovács Orsolya, a pécsi egyetem diákja

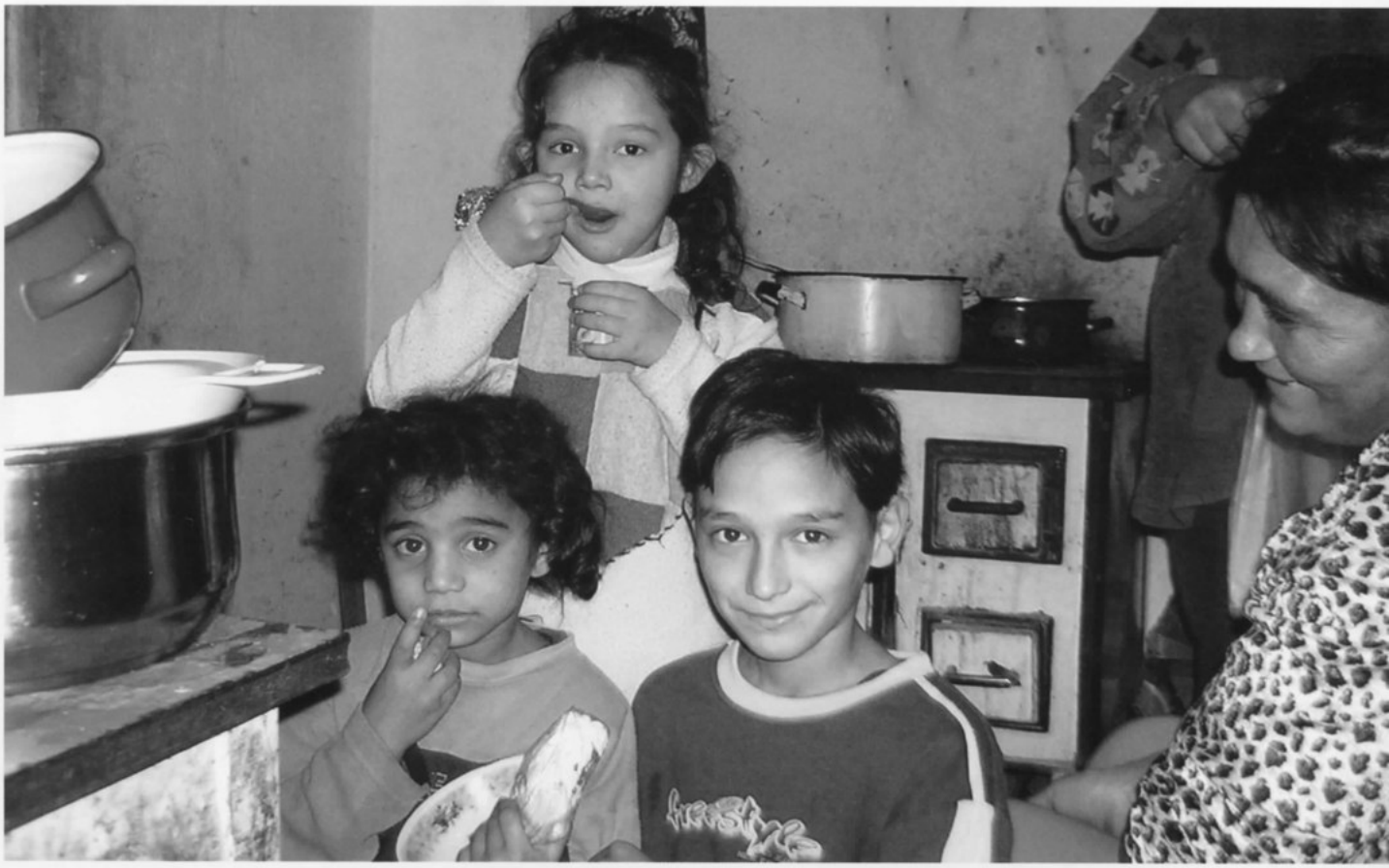

Sokszor tapasztaljuk, hogy a gyerekek
csak az iskolában esznek meleg kaját,
hétvégén nem kapnak, illetve ha esznek is,
akkor is nagyon egyoldalúan.
T, gyermekjóléti szolgálat vezetője

Az az igazság, hogy elég étkes gyerekek, szeretnek enni,
de vannak olyan ételek, olyan új ízek, amiket otthon
a családokban nem szoktak főzni.
Afölött úgy ülnek, gondolkoznak. A kenyérről
a paradicsomot, azt ledobálják, vagy az
uborkakarikát, azt leszórják róla.
V, vezető óvónő

Mint védőnő beleláttam az életükbe, tudtam, hogy hol főznek kétszer egy nap, és hogy hol zsíros kenyér vagy lekváros kenyér a vasárnapi ebéd. Ha pénz van, akkor megvan a kóla, a szalámi, de azt is látom, hogy zsákszámra viszik a lisztet meg a tésztaféléket, és addig, amíg tart, addig van.

G, védőnő

Nyilván a jómódúak dobják ki az ennivalót, mert ők válogatósak, a hátrányos helyzetűek mindig megeszik. Igaz, sokszor nem tudják, mi az, de mindig megeszik, mert éhesek.

K, védőnő

JÁTÉK

Én azt is sok helyen hiányolom, hogy nincsenek megfelelő játékok. Persze hogy unatkozik a gyerek, mikor nincsen neki otthon semmi.
N, családsegítő

Szívszorító volt látni azokat a gyerekeket a hegyen, ilyen földbe vájt barlangszerűségben játszottak, mindegyikük egyen-szürke, egyen-mocskos, egy darab játékot nem láttam sehol, csak kövekkel meg botokkal játszottak... na, nekem az volt az a pont, amikor kicsordult a könnyem. Pedig fura, mert jártam már olyan helyen, ahol a gyerek az utcán élt, de az nem itt volt pár száz kilométerre tőlem. Az egy másik világ volt, és most hirtelen közelivé vált az egész.
Kovács Ildikó, az ELTE diákja

Amikor egy hároméves gyerek úgy kerül be,
hogy egy csomó mesét, verset ismer, látszik, hogy
otthon törődtek vele, akkor persze könnyebb haladni.
De mikor olyan szociális háttérrel rendelkezik sajnos,
hogy otthon játékai nincsenek, bejön ide
és nem tudja, mi az, hogy kisautó, mi az, hogy baba.
De még meg se tudja nevezni a játékot,
nemhogy játszani tudjon vele, akkor nagyon nehéz.

F, óvónő

ZASTAVA
LADA 2105

A cigány gyerekek ugyanúgy szégyenlősek, ugyanazok jellemzőek rájuk, mint a többire. Csak az más, hogy rettentően szeretik az olyan játékokat, amiket a másik gyerekek nem annyira, ami a környezetükben van. Például hogy mosnak, babaruhákat mosnak és kiteregetik, vagy hogy terhesek és szülnek.

R, óvodavezető

A szegény gyerek a vágyálmait fejezi ki, amikor elmondja, hogy Barbie babája van, távirányításos autója van, meg el lehet képzelni, hogy mik. És tudjuk, hogy ez nem igaz, és akkor ő állítja: de higgyük el.

S, óvónő

BARÁTOK

Az óvodában a gyerekek között egyáltalán nincs elkülönülés. Ők ezt még nem érzékelik, a gyerekek nem tudják, nem fogják föl, hogy mi a különbség köztük. Ugyanúgy játszanak, barátkoznak egymással. Ők ezt még nem tudják, hogy miért másabb az egyik. Nagyon érdekes, hogy a nagycsoportos kor az, amikor már érdeklődnek az iránt, hogy ki a cigány, ki nem, meg az miért ilyen meg miért olyan.

R, óvodavezető

HENi+KRiSZTi

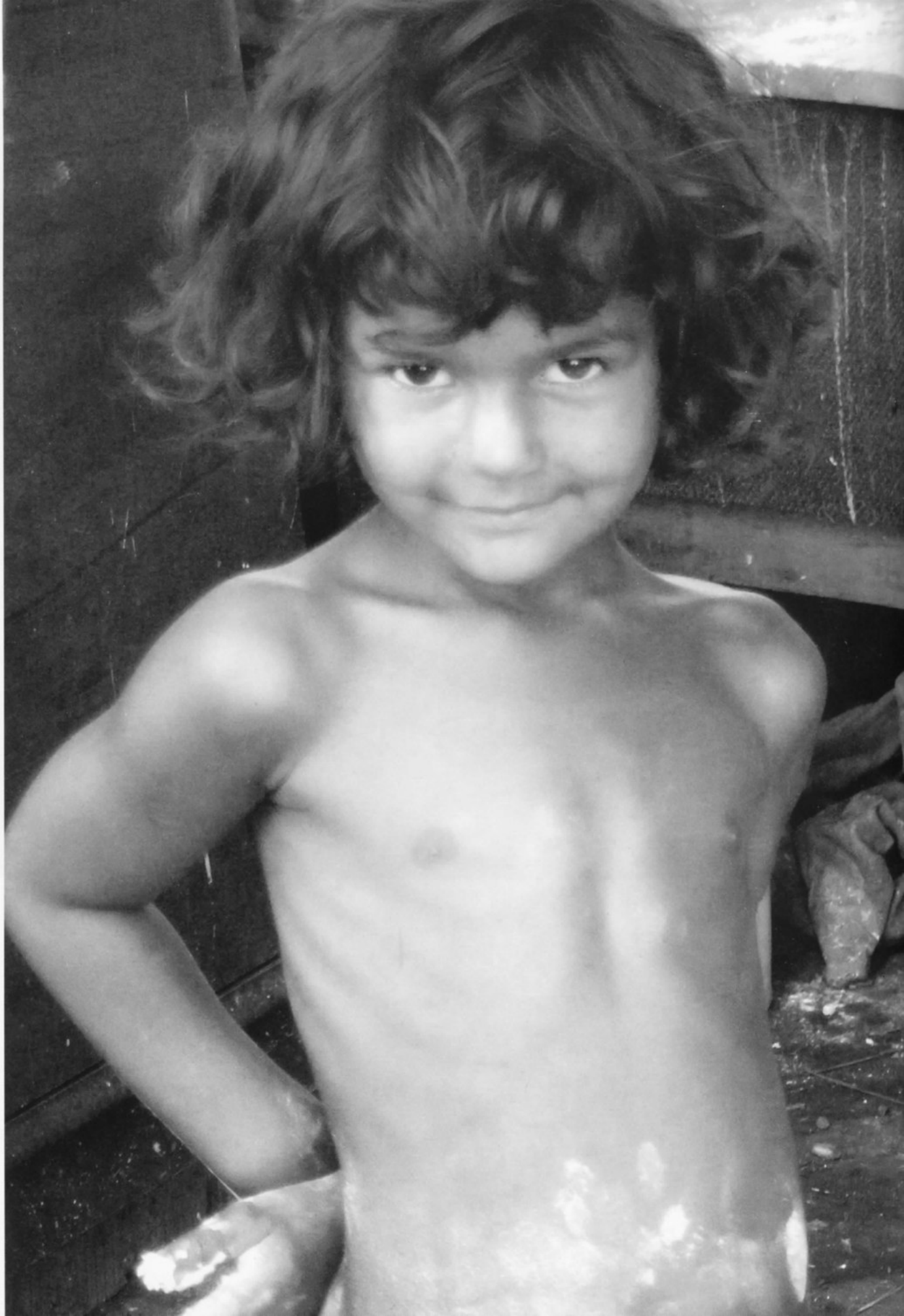

GYEREKEK

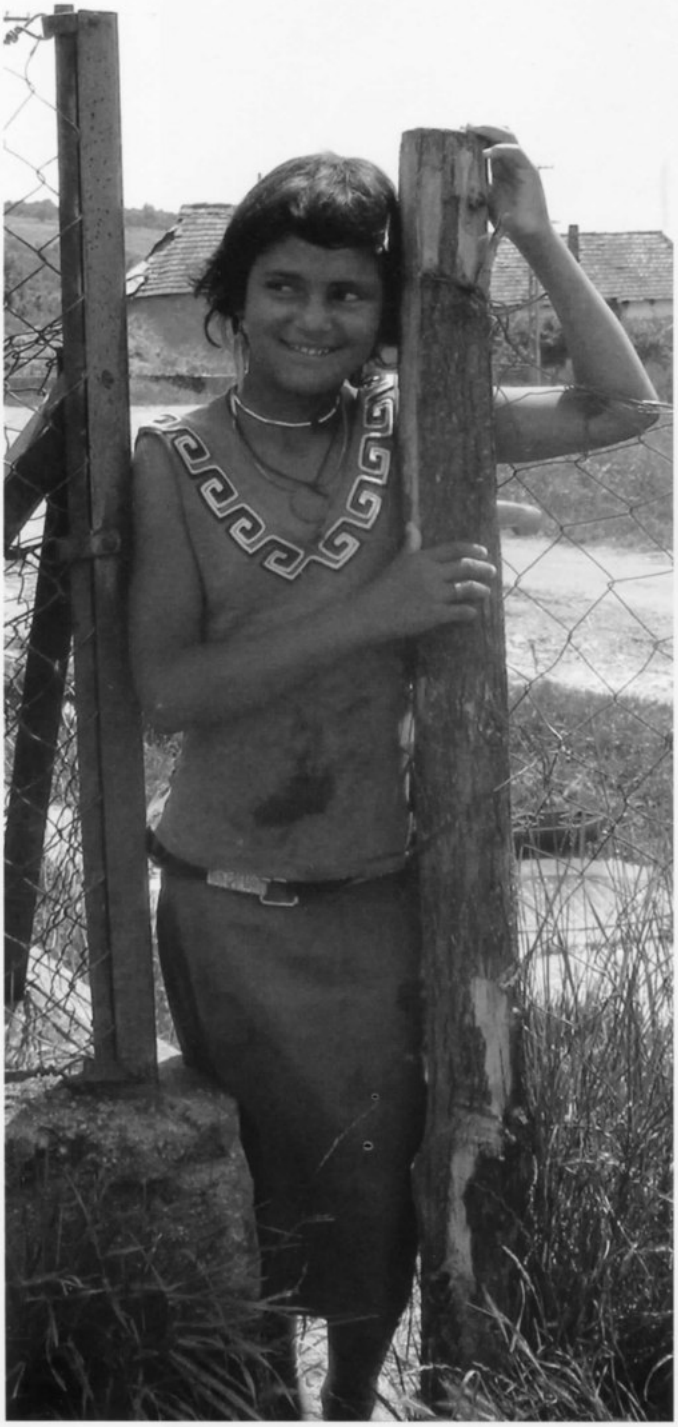

György Péter

EGY FÉNYKÉP

Nincs semmi felkavaróbb, mint olyan kiszolgáltatott emberek fényképét látni, akiknek maguknak a fotográfia tanúsága szerint nincsen belátásuk annak az állapotnak a nyomorúságáról, ahogyan mi látjuk őket, s ezért végtelen bizalommal néznek a kamerába. Ismert régi probléma ez: a fotográfus és modellje közötti személyes kapcsolat, amely újra és újra a modell ikonná változtatásával vagy elárulásával végződik. Itt van például ezen a képen ez a kora kamaszkorú lány, aki büszkeségének, sértetlenségének, az élet iránti bizalmának reflektálatlan magától értetődőségével néz a kamerába, és mi, nézők aztán napestig töprenghetünk azon, hogy hol is láttuk ezt a tekintetet. Nem először fordul elő, hogy a fotográfus mélységes zavarba kerül ilyen helyzetekben. A szociofotók örök csapdája ez, hiszen a nagy társadalom isten kémeként küldte oda a fotográfust a reménytelenség tereibe, ennek megfelelően a fényképek tárgyainak is ezt a küldetést, ezt a szolgálatot kellene reprezentálniuk. Csakhogy egy dolog valamit ábrázolni, és egy másik reprezentálni. Az ábrázolás annyit jelent, hogy megfelelő kompozíciós normák szerint rögzítünk egy tájat, egy arcot, anélkül hogy ez a folyamat különösebben radikális kérdéseket vetne fel. A reprezentáció ellenben egy tudatos társadalmi viszonyt feltételez, illetve teremt meg. Ez a fiatal lány egyszerre az ábrázolás és a reprezentáció tárgya, s a kettő közötti feszültség az, ami a nézőt igazán zavarba ejti. Mert az ábrázolás és a reprezentáció képértési módja egymás ellenében hat ennek a fotográfiának az esetében. Amit látunk, az a bizalom, az ártatlanság, egy új élet elindulása a nagy társadalomban, ellenben amit ez a kép reprezentál, az pontosan ennek az ellenkezője, ennek az evidenciának hiú reményként való interpretálása.

„Istenem, jártam ezen a földön", mondja Ottlik a *Minden megvan* című novellájában, ami mégiscsak annyit jelent, hogy ideális esetben mindannyian – pénztől és hírnévtől függetlenül – ugyanúgy otthon lehettünk ezen a világon. Amiről itt azonban szó van, az pontosan az, hogy milyen keservesen fog tévedni az az ember, aki erről a telepről elindulván azt gondolta, hogy otthon lesz ebben az országban. Ha tetszik, ha nem, ez a tévedés, ez a kínos, semmihez nem foghatóan kellemetlen tévedés, ez a kép titka. És ez a kép szemlélésének az etikai mozzanata, az az akaratlan és elháríthatatlan hatalmi helyzet, amibe a néző kerül, aki azzal a tudással kell hogy nézze ezt a fotót, amit annak alanya nem tud magáról. S ez az egyenlőtlenség semmi egyéb, mint a reális életben való egyenlőtlenség kérlelhetetlen megismétlése.

Zolnay János

EGYETLEN PILLANAT

Boldog gyerekek, tétova, esetleges beállítások, véletlenszerű, elkapott pillanatok. A gyerekek önmaguk késleltetett tükörképét keresik a kamera személytelen objektívjában; ha valamit adni akarnak a gépet tartó diákoknak, az önnön tükörképük szeretete. A fotó azonban olyasmit rögzít, amire a tükör nem képes: megállítja, kimerevíti, mulandóságából kimetszi az időpillanatot és a néző arcába vágja. A fénykép szemlélése nem az „időeltolódás", hanem az időpillanat megállítása miatt zavarba ejtő. A beállított pózokat, gesztusokat, rituálékat ábrázoló – lakodalmakat, szülinapokat, temetéseket fotózó – maga is résztvevője annak az életvilágnak, amelyet megörökít, és amelynek lényege, hogy résztvevői számára minden elemében magától értetődő. Az iskolai tablókat szakmányban készítő szenvtelen, közönyös fotográfus is tükörként, reflektálatlanul idomul az eseményhez. Csakhogy ezek az albumokba fűzött, falra kiakasztott, fiókokból kizuhanó vagy elektronikusan rögzített képek sem megnyugtatóak. Önmagunk tükörképét ugyan szerethetjük vagy utálhatjuk, de az időpillanat kimetszésével nem tudunk mit kezdeni, ezért a képeket soha nem szemlélhetjük magától értetődő módon. Forgács Péter *Privát Magyarország* sorozatának családi amatőr filmjei is a résztvevői/készítői reflektálatlanság és a befogadói reflexió közötti feszültség miatt annyira megrázóak: a gyerekeknek integető, esküvőkön pózoló, strandokon vagy kertekben sütkérező, főúri parádékon feszítő, mosolygó férfiak és nők a tükör után kapnának két kézzel, ha tehetnék. De a tükör semmit nem mondana nekik arról, hogy két év elteltével bevagonírozzák és Auschwitzba viszik őket, vagy kifosztják, kisemmizik, kitelepítik őket, vagy csalnak és megcsalatnak, vagy éppen túlélőkként botorkálnak majd az egykori otthon díszletté vált teraszai és fái között. A narráció azonban elbeszéli mindazt, amit az amatőr filmek résztvevői, akik önnön életvilágúk pillanatnyi – és a pillanat ebben az esetben pontosan megegyezik az expozíciós idővel – biztonságába kapaszkodva nem tudhatnak.

A képeken látható boldog gyerekek nem bennfentes családtagok, nem is közönyös vándor fotográfusok kameráiba néznek, hanem a falujukba látogató diákok amatőr kézzel navigált digitális fényképezőgépeinek objektívjeibe. Örülnek a látogatóknak vagy incselkednek velük, esetleg kicsit húzzák őket – de mindenképpen mondani akarnak nekik valamit. A felnőttek másképpen pózolnak a gép előtt, mint a gyerekek; ők is narcisztikusan néznek a kamerába, de tudják, hogy miféle szerepeket akarnak alakítani. A családi beállításokban a felnőttek megfáradt, panaszkodó vagy ünnepélyes arcot vágnak, a szüleik mellett álló gyerekek viszont kitekintenek a helyzetből és összenevetnek a kamerával. Az ő szerepeik sokkal inkább saját személyiségüket tükrözik, mint környezetük rítusait, elvárásait, szabályait. Bennük is van fájdalom, félelem, szorongás, kegyetlenség, de a kamerának és a kamerát tartó diákoknak mindenekelőtt életimádatukat akarják elmondani, és azt az elementáris vágyukat, hogy a diákok maradjanak velük, játsszanak, sétáljanak, törődjenek velük. Hogy meddig, az lényegtelen – a kisgyerekek belátható jövőidő-horizontja legfeljebb a napszállta vagy a másnap –, de még egy kicsit maradjanak, még ne menjenek el. És megcsalatnak: nem a diákok maradnak, hanem az ő pillanataikat állítják meg és rögzítik a diákok által exponált képek.

Gyönyörű gyerekarcokat és gyerektekinteteket vágnak arcunkba és szemünkbe a képek. Bár ott lehetnénk mi is, bár velük lehetnénk a nyári napsütés időtlenségében, bár ránk néznének ezek a gyerekek! De nem lehetünk ott – senki nem lehet ott, mert a pillanat elmúlt. Lehet, hogy a képen nevető gyerek most éppen fél vagy sír. Ideje és élete az övé; a kép csak egyetlen pillanatot, tekintetet, gesztust merevített ki valóságos életének és személyiségének végtelenjéből. Jövője is végtelen; bármi lehet belőle, bármit megtehet. Csak ha komolyan vesszük, akkor érthetjük meg őt.

Ezek a képek a szabadság, az idő és a szépség végtelenségéről szólnak.

Neményi Mária

EGYMÁSRA NÉZVE

A szociofotók többnyire egy *idegen* világot jelenítenek meg. A fényképész, a riporter, az antropológus, a szociológus felkeres egy „terepet", és a maga eszközeivel, a maga előfeltevéseivel, elvárásaival és előzetes tudásával elkészíti azt a képet, amit már korábban is a fejében hordozott. A szándék, az elvárások, az előfeltevések különbözhetnek, de az idegenségre való rácsodálkozás szinte kikerülhetetlenül megjelenik a fotókon. Akármint is, de a szociofotók a kívülálló, hatalommal rendelkező, a megközelített tárgyat a maga nézőpontjukból megformáló személyek kiváltságai. A szegényekről, romákról készült képekre szinte kivétel nélkül jellemző az individualitás megtagadása. A nyomor, a rendetlenség, a zsúfoltság, a többségitől eltérő tevékenységek, szokások, amelyek a szociofotókon általában megjelennek, mind alkalmat adnak a leegyszerűsítő és sematikus többségi látásmód tovább erősítésére. A lencse ritkán fordul meg: ismerünk ugyan törekvéseket, amikor elkötelezett művészek az „idegen világ" képviselői kezébe adják a kamerát, hogy maguk tudósítsanak saját életükről. Sokszor azonban az így készült képeken is tetten érhetjük azokat a sztereotípiákat, amelyeket a szociálpszichológiai értelemben vett „másikként" meghatározottak a többség nézőpontjának átvételével magukra vonatkoztatnak.

Nincs objektív nézőpont tehát. A hatalmi viszony, az alá-fölé rendeltség, a társadalmi távolság leküzdésének szinte egyetlen útja marad – ha csak elméletileg is: a vizsgált közösség emancipációja, amelyben lehetővé válik, hogy a „mi világunk" és a „másik" világa közti találkozásban két egyenrangú fél egymás iránti nyitottsága jusson kifejezésre.

Az általam kiválasztott képek ennek az egymás iránt egyformán érdeklődést mutató, a hatalmi viszony legcsekélyebb jelét sem mutató látásmód ígéretes példái. Nem látjuk a kamerát kezükben tartó diákok arcát, nem tudhatjuk, fiúk-e vagy lányok, hogy vannak felöltözve, hogyan próbálták alanyaikat – a gyerekeket – megközelíteni, a fényképezőgép elé állítani, de látjuk a képeken a gyerekek érdeklődő tekintetét, a bizalmat és a kíváncsiságot, amellyel rátekintenek az idegenre, az őket felkeresőkre. Ezeken a képeken a kiszolgáltatottság legcsekélyebb jele sem látszik. Itt vagyunk mi, itt vagytok ti, hozzánk hasonlóak. Mi is kérdezhetünk, ti is kérdezhettek. Nem várjuk el, hogy sajnáljatok, hogy segítsetek, hogy tanácsokat adjatok – nem feltételezzük, hogy egy megvetett csoport tagjaiként láttok minket. Nem akarunk megváltoztatni titeket, csak megismerni, megérteni, közel kerülni hozzátok. Nem akarjuk, hogy magatokkal vigyetek, hogy „felemeljetek". A képeken gyerekek, egyedül, párosan, csoportosan, de nem tömegesen – mindenki a maga egyediségében. Akármelyik kategóriába sorolódtak is – barátok, gyerekek, család, játék –, a fotókon portrékat látunk, nyílt tekintetű gyerekeket, még öntudatosan, még önbizalommal tele, még félelem nélkül. A kamerát kezükben tartókon is múlik, meg tudják-e majd őrizni ezek a gyerekek egyediségüket, méltóságukat, a világ iránti bizalmukat.

Horváth Dávid

GONDOLATOK A SZOCIOFOTÓRÓL

A dokumentum- és a szociofotó közti alapvető műfaji különbség a fotós szándékán múlik. A dokumentumfotó a valóság jelenlegi állapotát rögzíti, archiválás céljából, majdnem azt mondtam, hogy objektíven... – de objektív fotó, bármily furcsa, nem létezik. Azzal, hogy eldöntjük, nagylátószögű vagy teleobjektívet teszünk a gépre, már manipuláljuk a valóságot. Embereket, tárgyakat, házakat vagy tájakat számtalan módon lehet fényképezni, más-más jelentéssel.

Ha viszont fel akarjuk hívni a figyelmet a tarthatatlan társadalmi állapotokra, ha lázítani akarunk a fotóinkkal az éppen aktuális politikai hatalommal szemben, hogy nézzen szembe a valósággal és cselekedjék, akkor szociofotóról beszélünk, amint ezt a műfaj nagyjai – Kálmán Katáék vagy Kassák Munka-körének fotósai – a múlt század harmincas éveiben tették.

Minden az alkotó szándékán múlik. Egy embert előnytelenül és idealizálva is lehet ábrázolni, attól függően, mi a fotós célja.

A jelen fotóalbumban látható képek többsége dokumentumfotó. De nagy örömömre, szerepel benne néhány igazi, felháborodást keltő szociofotó is.

Babusik Ferenc

CONDITION HUMAINE

Szemlélve ezeket a fotókat, a mély nyomortól a szimpla szegénységig vezető ranglétra egyes grádicsain veszteglő embereket, önző módon saját elmúlt évtizedeim jutottak eszembe. Most nemcsak arról van szó, hogy ez az önzés emberi állapot, de felmerül Magritte képe is – *La condition humaine*.

Az ember alkotta kép a valóság víziója, de maga a valóság a nyelv szintjén összemosódik a rá vonatkozó reflexióval. Minden nyelvben nyelvi események tükröződnek – ez *az* emberi állapot. Miért épp erről meditálok? – haladjunk sorban.

Legkorábbi emlékem az „ügyben" a nyolcvanas évek derekáról: magnós interjúkat készítek Belső-Somogy apró, cigányok lakta falvaiban, nem egyben az ottani romák *peon* helyzetben éltek. Egy kora nyári napon buszra vártam az egyik megállóban, feltűnt egy kép: ballagó szikár, ötvenes cigány ember, kortalannak tűnő felesége – ahogy keleten szokás – tőle vagy tíz méterrel elmaradva követte. Mikor hozzám ért az ember, szemléltük egymást egy darabig, majd így szólt: – Te vadász vagy? – Noha a kor divatja szerinti „alföldi" bőrtáskámban pihent a magnóm, füzetem, egyebek, válaszoltam: – Maga talán sztepptáncos? – Persze; lábán a klasszikus fehér betétes barna bőrcipő volt... Elvigyorodott és kérdezte: – Megveszed az asszonyt? – Mennyiért adod? – Mire ő: – Mennyire tartod? – Évődtünk egy darabig – az asszony pár méterről szemlélte párját és a városi fiatalembert –, majd jött a busz, én felszálltam, ők maradtak.

Jó pár héttel később interjúztam egy másik faluban, szokás szerint egyvalaki volt otthon, majd mire az interjú közepére értünk, a fél telep az apró szobában fújta a mezítlábas Symphonia füstjét. Egyszer csak valaki megkérdi: – Te nem a gamási Lakatosék rokona vagy? Ismerlek valahonnan... – Rövid tanakodás után eszembe jut: vele évődtem hetekkel ezelőtt.

Miért nézhetett, ha pillanatokra is, cigánynak engem, a fehér bőrű, kék szemű, más beszédű idegent ez a harcedzett roma? A válasz, meggyőződésem szerint a nyelvi mimikriben keresendő; képes voltam igen hamar átvenni az ottani cigányok játékos nyelvét, mellyel a másikat tesztelik...

Nyelv, amely nemcsak összeköt, de szakadékot is teremt. *Ők nem értik, amit mi értünk, de mi értjük, hogy ők mit értenek félre, és persze detto – már a nyelv szintjén nem értjük egymást, sőt...* Most nem beszélve a nyelv és a valóság kölcsönviszonyáról...

Mindenkinek, aki meg szeretné érteni a másikat, a világot, ajánlom figyelmébe Ottlik remekművű kisregényét, *Hajónapló* a címe; két nyugdíjas kapitány elmélkedik a nyelvről, alávetettségről és arról, milyen borzalmas dilemmákat vet fel leírni azt egy hajónaplóban: „vihar van".

Révész Tamás

MEGÁLLT AZ IDŐ

Fotó: Révész Tamás

KIK VAGYUNK MI?

– kérdeztem a szüleimet amikor hazaértem az iskolából. Hét éves lehettem az ezerkilencszázötvenes években. Azon a napon, egyik osztálytársam azt kérdezte a villamoson: „milyen vallású vagy?", és én nem tudtam rá válaszolni. Ez volt az első alkalom otthon, hogy elkezdtünk beszélgetni kisebbségekről, zsidóságról, munkaszolgálatról, haláltáborról. Az én szüleim túlélők voltak. Körbevéve a család melegségével, so kezer könyv bölcsességével, olyannak hangzott az egész, mint egy horrorisztikus mese, vagy mintha egy rossz álomban mennék egy végeláthatatlan, sötét alagútban. Később értettem csak meg, hogy ha el is akarnád felejteni a gyökereid, mindig lesz valaki, aki majd emlékeztet arra, honnan is származol.

KICSODÁK ŐK?

– mormogtam magamnak elnézve az útról, miközben vezettem hazafelé a magyar vidéken. Néhány mezítlábas cigány gyerek állt a hóban. Mögöttük magányosan kandikált ki egy vályogház a hóból és csak távolban volt látható a falu első háza. Az ezerkincszázhetvenes évek elejét írtuk, és nekem ez volt az első és felejthetetlen vizuális élményem az elhallgatott cigánykérdés társadalmi problémájáról. Azokban az időkben a sajtó főképpen hurráoptimizmussal volt tele. Fiatal és ambiciózus fotóriporterként és főképpen egy másik kisebbséghez tartozóként, igen nagy együttérzéssel voltam a cigányok iránt. Mi mást is csinálhattam volna, mint fényképezni és dokumentálni életüket, hogy mások előtt is fellebbenjen a függöny és megismerhessék rejtett világukat. „Az igazság bajnokaként" éveken át dolgoztam ezen, annak ellenére, hogy még csak reményem sem volt ilyen „szomorú" képeket publikálni egy témáról, amely amúgy sem volt szívügye egyetlen szerkesztőnek sem az akkori világban. Azonban csodák vannak néha, igaz, mindig nagyon meg kell érte dolgozni. Egy szerkesztő hagyta magát rábeszélni a könyv kiadására, azzal az elmélettel, hogy egy ilyen kényes szociális témájú fotóalbum azt a bátorságot bizonyítja majd, amivel a kommunista rendszer képes szembenézni nagy társadalmi problémákkal. Ez volt az első fotóalbumom, Tamás Ervin írásával, amely *Búcsú a cigányteleptől* címen jelent meg 1977-ben.

MIT JELENT 33 ÉV?

Krisztusi kor telt el éppen a *Búcsú* megjelenése és az ELTE-kötet kiadása között. Megállt az idő, azt látni a frissen készített képeken. Szó sincs búcsúról. Az egyetlen, ami változott, az a nyitottság, amivel erről a kérdésről lehet és már kell is beszélni, mert a gondok ez ügyben eszkalálódtak. Néhány diák szerencsére megtapasztalta, hogy Ők is emberből vannak, és talán a kölcsönös tolerancia sem őrlődik fel majd a későbbiekben. De hogy mikor lesz ebből társadalmilag kiegyensúlyozottabb állapot, azt nem tudom. Félek, hogy a felelős politikusoknak sincs erről felelős elképzelésük.

Spiró György

KÉPEK

Ezeken a képeken szép emberek és csúnya emberek vannak, férfiak és nők, sok-sok gyerek, és ezek az emberek szegények. Olyanok ők, mint az emberek Afrikában, Ázsiában, Dél-Amerikában és Európa keleti és déli részein; olyanok, mint a négerek, a meszticek, a hinduk, a spanyolok, a fehérek meg a szegény kínaiak, a szegény oroszok és a többiek általában. Emberek: szépek és csúnyák, és szegények. Olyanok, mint a szegény magyarok és a szegény cigányok.

Ezeknek a képeknek egy bajuk van: nincs rájuk írva, hol és mikor készítették őket. Rájuk kellene írni.

Nem azért, mert ezek a gyerekek és ezek a szülők és nagyszülők annyira szegények. A szegénység az emberiség természetes állapota. Az emberiség mindig szűkölködött, és a gazdag kisebbség mindent elkövet, hogy a túlnyomó többség továbbra is szűkölködjék. Azért kellene ezekre a képekre ráírni, hogy hol és mikor készültek, mert tudomásom szerint mostanában és Magyarországon készültek, márpedig Magyarország a leggazdagabb ötven állam között van a mai világban. Előkelő helyezés ez, és kötelezettségekkel kellene hogy járjon. Tudjuk, hogy mégsem jár, és ezek a képek is erről tanúskodnak.

Nem az a megrázó, amikor egy gyerek a kövön alszik, mert hadd aludjék, nem fog felfázni, kibírja. Az a megrázó, amikor egy kislány beöltözik kurvás cuccba és pózol, mert látni a jövőjét. Az a megrázó, amikor a gyerekét tartó anya olyan sovány, mint egy jószántából éhező manöken. Az a megrázó, hogy fiatal emberek úgy festenek, mint az aggastyánok.

Nem a szegénység a megrázó, hanem hogy tudjuk: ezeknek az embereknek nincsen jövőjük, mert a magyar társadalom nem akarja, hogy legyen. Ezért kellene odaírni a helyet és az időt. Nem állnak meg ezek a képek önmagukban. Szociofotókat százötven éve csinálnak, és nagyon egyforma a szegénység, amelyet látunk rajtuk. A perspektíva mégsem azonos.

Az archaikus, mozdulatlan világban, amely sok százezer évig tartott, és elvoltunk vele, legföljebb húsz-harminc éves korunkban beledöglöttünk, mint a nemzedékek máig fennmaradt három évtizedes periódusa mutatja, a szegénység és az éhezés dívott, de a szegényt nem gyűlölték és nem folytattak ellene háborút.

A modern világban a szegényt, aki talán valamivel tovább él, meg is ölik. A szegény fölösleges, még munka nélküli tartalékseregnek se jó, ahogy a marxizmus gondolta, nem jó semmire, ne is lássuk. A leggazdagabb országokban, és Magyarország ilyen, a szegényeket gyűlölik, megvetik, államilag és önkormányzatilag megalázzák.

Ezért nem mindegy, hogy hol és mikor készültek ezek a képek, amelyekben amúgy semmi különleges nincsen.

Ferge Zsuzsa

CÍM NÉLKÜL

A gyerekek beleragyognak a világba. A tizenévesek már gyakran kicsit tartanak tőle. A felnőtteket pedig megtaposta. A felnőttek a gyerekekre még rámosolyognak – az életre már nem. Lehet, hogy ilyesmit is sugallni akartak azok, akik a sok száz fotóból ezt a néhányat kiválogatták? Ha ezt akarták, sikerült.

Hogyan megy végbe ez a folyamat? Igaz, a gyerekből minden más élethelyzetben is felnőtt lesz, a felhőtlen ragyogás mindenkinél fakul. De jó helyzetben ez csak felnőtt felelősséget és ezzel járó terheket jelent. A ma súlyos szegénységben élőknél azt is, hogy mire felnőnek, világossá válik: a felelősség terheit nem fogják tudni viselni. Senkinek semmire nem kell sem a munkájuk, sem semmilyen tehetségük, sokan még a létüket is elutasítják. Különösen szomorú az a történelmi újdonság, hogy a mai gyerekek szülei, vagy inkább nagyszülei, nem mindig éltek így. Még vannak, akik emlékeznek egy szerény, de biztonságosabb életre – de egyre kevesebben. Lassan már a mai szülők, esetleg nagyszülők is munkanélküliként élték végig az életüket.

Spiró Györgynek van igaza, ezekben a képekben semmi különös nincs. Volt és van ehhez hasonló, kicsit jobb vagy rosszabb helyzetekkel, nemcsak a harmadik világban, hanem Európában is, Észak-Amerikában is. Ám a „semmi különös"-től még görcsbe rándul az ember gyomra. Mert egy-két gondolatot hozzáfűznék Spiró György írásához. Nem az a különbség, hogy régebben gyűlölték-e a szegényeket, vagy sem. Volt, amikor szánakoztak rajtuk, és volt, amikor – ahogyan a történelemből, vagy épp a *Koldus és királyfi*ból tudhatjuk – felakasztották vagy gályarabságra ítélték őket. A bűnös szegények, akik csak maguk tehetnek saját nyomorúságukról, mert nem dolgoznak, szinte sosem tűntek el a közbeszédből. A különbség az, hogy korábban, egészen a huszadik század közepéig, *sosem volt elég forrás*, hogy radikálisan megoldható legyen egy-egy ország, vagy épp a világ szegénységének problémája. Még úgy sem, ha a gazdagoktól mindent elvettek volna. Igaz, könnyebb szegénynek lenni, ha mindenki az, de megoldás nem lett volna. Ma azonban még globális szinten is elég forrás van ahhoz, hogy a 7 milliárd se éhezzen és fázzon. Magyarországon pedig ennél magasabbra is állítható a minimum. Az ország már elég gazdag ahhoz, hogy egy tisztes, a mai körülmények mellett elfogadható minimális (lakás-, fogyasztási stb.) szintet biztosítson mindenkinek. Egyenlőtlenségek természetesen maradnának – csak nem ilyen mértékűek.

Vagyis hát e képekben az a felháborító, hogy 2010-ben nem kellene lenniük. Az elszomorító pedig az, hogy egyelőre nem látszik sem a politikai akarat, sem a civil erő, ami a gyerekek jobb életét kulcskérdéssé, a politika központi kérdésévé tenné, biztosítva jogokat és forrásokat. Hogy 2030-ban ne kelljen ilyen, vagy még tragikusabb képekkel szembesülnünk.

Romano Rácz Sándor

TÖREDÉK

Az itt ábrázolt gyermekek számára a szegénység természetes állapot. Nem látnak televíziót, nem ismerik a reklámot, önfeledten játszanak mindennel, ami a kezük ügyébe kerül, és nem zavarja őket még az sem, hogy idegennek számítanak ebben a világban (ezért rekesztik ki őket az iskolákban). Ezzel nem a szegénység apoteózisát kívánom megfogalmazni, hanem képet adni arról az Európában egyedülálló világról, amely közösségeink jelentős részének sajátjává vált mára.

Ők azok, akik a többségi kultúra rendszerein kívül próbálnak boldogulni több-kevesebb sikerrel, megfelelve egyrészt a saját, tabukkal és rituális cselekvésekkel átszőtt, természetközeli normáiknak, másrészt a többségi társadalom természettől elrugaszkodott rendpárti törvényeinek. Ebben segíti őket a metakommunikáció, a testbeszéd jelzései iránti rendkívüli fogékonyságuk, az átlagot meghaladó alkalmazkodó képességük, egyedülállóan találékony térhasználatuk, illetve – ahol lehet – hagyományosan gyakorolt mesterségeik. Ez alapozza meg természet adta vidámságukat, amely jórészt megmaradt a mai nehéz, kívülről nézve keserű viszonyok között is, amikor a társadalmi integráció ígérete erősen megviselte a túlélésnek ezt a ritka képességét. Az ilyen típusú közösségekről írta Lévi-Strauss, hogy „úgy érezhetik: jólétben és bőségben élnek, és mindegyikük meg van győződve arról, hogy az egyetlen élet, amelyet élni érdemes, az övék. Talán ilyen módon több boldogságot tartogatnak a tagjaik számára."

Dés László

MINDENKI MÁS

Kisgyerekarcok. Fekete-barna gombszemek. Mosolygósak, édesek, kócosak, felhőtlenek, mint általában a gyerekek. Némelyikük olyan szép, hogy beleszerelmesedik az ember. A „barátok" sorozatot mosolyogva nézem. Ők is mosolyognak, szinte kivétel nélkül. Sok az érintés, különösen a lányok kapaszkodnak össze, átölelik egymást, a legnagyobb természetességgel. Láthatóan tudják, hogy fényképezik őket, belenéznek a kamerába és mintegy pózolnak a fotózás kedvéért, mégsem tűnnek kimódoltnak a képek. Érzékelhető, hogy bíznak abban, aki éppen lencsevégre kapja őket, mintha kapcsolat lenne a fotós és a gyerekek között, mintha egy családtag kattintgatná a fényképezőgépet. Pedig nem így van. Városból jött fiatal egyetemisták készítették ezt a tematikus, sok-sok fotóból álló sorozatot. Nem profi fotográfusok, de – úgy gondolom – érzékeny, kíváncsi fiatal emberek, akik tapasztalati úton szeretnék megismerni a vidéken mély szegénységben élő magyarországi romák életét. Egyáltalán nem baj, hogy a fotók nem professzionálisak. Sőt! A képek amatőr esetlegessége a hitelességüket erősíti. Így eszembe se jut esztétizálni, arányokat, formákat és beállításokat elemezni, hanem arcokat, gesztusokat és környezetet figyelek, azzal együtt, hogy némelyik kép egészen kiváló, nagyszerű kompozíció. Nyár van, meleg van, a gyerekek egy szál pendelyben vagy anélkül, melegben könnyebb elviselni a szegénységet. De az akkor is ott van. Látszik. Ott van az udvaron, a kertben, a házban és a lakásban, mindenütt. Jó nézni a kedves gyerekarcokat, de anélkül, hogy tovább lapoznék a fotók között, már arra gondolok, hogy nagy valószínűség szerint nem vár rájuk boldog, kiegyensúlyozott élet, reményteli jövő. Ha kilépnek a saját közegükből, ha elindulnak a nyílt terepen és megpróbálnak tanulni, dolgozni, boldogulni, lecsap rájuk az előítélet, ez a gyilkos, ostoba kór, és tudjuk, így nagyon nehéz élni, nehéz öntudatos, büszke állampolgárként tenni a dolgukat. Ha rendre megkérdőjelezik magyarságukat, helyüket ebben az országban, sőt, gyakran még a létüket is. Van egy zenész barátom, annak idején vidékről jött pestre, zseniális gitáros. Egy zenekarban játszottunk hat évig. Nem tudott úgy járni-kelni a városban, kezében a gitárját cipelve, hogy ne tettek volna rá durva megjegyzéseket, ne kötöttek volna belé, csak mert roma. El is ment Magyarországról, Nyugat-Európában él, és nemzetközi hírű gitárművész lett belőle. Ha hazajön koncertezni, telt házas termek tapsolnak neki. A közelmúltban egy szóra elvállalt egy szolidaritási koncerten való részvételt, mert ő „odaát" félelem nélküli demokrataként él és dolgozik. Zenész barátom a nyolcvanas évek végén ment el, és azóta még sokkal rosszabb a helyzet. A rasszizmus pusztító ideológiáját ma már pártok tűzték zászlajukra, programjaikban fontos pontként szerepel. Annál inkább tisztelem és becsülöm azokat a fiatal értelmiségieket, akik a szegénységgel, és azon belül a romák helyzetével való foglalkozást választották élethivatásuknak, pályájuknak. A szegénység nemcsak a szegények problémája, és az előítélet sem „csak" azokat sújtja, akik ellen irányul. Az egész országnak, minden egyes felelősen gondolkodó polgárának tudomást kell vennie róla és szembe kell néznie vele. Valamikor – lehetőleg minél előbb – el kell fogadnunk, hogy mindenki másmilyen, mindnyájan másmilyenek vagyunk. És ez nem lenne baj, csak mi bajt csinálunk belőle.

Szomor Éva

JÓ LENNE, HA TUDNÁNK JÁTSZANI!

Manapság számtalan helyen és formában találkozunk azzal a szinte közhelyes megállapítással, hogy a játék a kisgyerekek spontán késztetéséből eredő szabad, örömteli tevékenység.

Ezt leírjuk, elmondjuk, és ezzel aztán el is intéztük ezt az igazán csak látszólag egyszerű megállapítást. Azt is gondoljuk, hogy ez minden gyereknek megadatik, létezik, hiszen ez az ő dolga. De elgondolkozunk-e azon, hogy mitől is lesz ez a tevékenység spontán? Hogy vajon minden gyereknek megvan-e az a biztonsága, kiegyensúlyozottsága, hogy spontán vágya legyen a környezete megismerésére, amiből aztán a játéktevékenység kialakul? Mi kell ahhoz, hogy felhőtlenül játszhassanak? Csak drága, új játékszerekre van szükségük, vagy megértő környezetre, együtt játszó társakra?

Nehéz azoknak a helyzete, akik mások, és már egészen kicsi gyerekkoruktól kezdve mások. Mások, mert más a bőrük színe, mások, mert másként öltöztetik őket, mások, mert nehezebben vagy egyáltalán nem beszélnek. Pedig a világ számukra is sok izgalmat, vágyat, megoldási lehetőséget rejteget.

Az egyik legelső megjelenés a játékok sorában, amikor a kicsi gyerek, aki még beszélni is alig tud, eljátssza a körülötte lévő világot. Elmeséli, hogy mi minden is történt vele vagy a környezetében. Tele van ez a játék valós és vágyott helyzetekkel. Aki csak egy kicsit is kíváncsi a körülötte lévő gyerekek életére, annak kincsesbánya ez. De miért nem figyelünk erre, miért mosolyogjuk meg, miért nem akarunk részt venni ebben? És egyáltalán, miért van az, hogy a felnőttek nem tudnak és nem szeretnek játszani? Persze nem gondolom, hogy úgy általában van ez így. Hiszen jártamban-keltemben sokféle embert megismertem, sokszor láttam, hogy milyen jókat játszanak pl. Angliában. Igen, az angolok úgy általában nagyon szeretnek társaságban jókat játszani. Mert nem félnek megmutatni magukat, nem szégyellik a sutaságot, az esetleges gyengeséget, a vágyat a sikerre.

Hogy is volt az a bizonyos meghatározás: örömteli tevékenység. Ha belegondolok abba, hogy a fényképeken látható gyerekek életében mikor és mennyi örömre van lehetőség. És mégis játszani mind szeret, sőt tud. Amíg hagyjuk, mert ez a természetes fejlődési folyamatuk része. És csak később marad abba, mert így „neveljük" őket, kicsit álszentül, kicsit görcsösen, kicsit gőgösen.

Próbáljuk meg, talán a mi füvünk is lehet zöld, mint az angoloké.

És mégis játszani minden gyerek szeret, sõt tud. Amíg hagyjuk. Ez a természetes fejlõdési folyamatuk része. Csak késõbb marad abba, mert így „neveljük" õket, kicsit álszentül, kicsit görcsösen, kicsit gõgösen.

Ranschburg Jenő

A JÁTÉK ÖRÖK

1944 őszén még nem voltam kilencéves, de már tudtam, mi a nyomor és mi a félelem. Tudtam, milyen az, ha valaki hontalanul, kivert kutyaként kóborol a város utcáin, rettegve a lebukástól, éhségtől és kimerültségtől gyötörten, és fogalma sincs: vajon este hol hajthatja majd álomra a fejét.

Decemberben néhány napot – hamis papírokkal – a Pozsonyi úti „védett házban" töltöttünk. Édesanyám minden reggel – lefejtve vagy kabátja hajtókájával eltakarva a sárga stigmát – kiosont a kapun, és megpróbált valami élelmiszert szerezni. A legtöbbször valamilyen pékségbe ment be – ahol korábban még nem járt –, és azt mondta: kisfia nagyon éhes, elfogyott már az élelmiszerjegye, nem kaphatna-e egy kiflit vagy egy szeletke kenyeret. Általában kapott, de azt hiszem, a lopástól sem riadt volna vissza, ha elutasítják. Én „otthon", a Pozsonyi úti lakásban – ahol legalább harmincan éltünk összezsúfolva – reszketve vártam, hogy megérkezik-e, és – igen, azt is! – hogy hoz-e magával valami ennivalót.

December 19-én talán eszembe sem jutott, hogy születésnapom van. Anyám reggel ugyanúgy kiosont az utcára, mint máskor, és délben megérkezett – sápadtan és megviselten, de a zsebében néhány falat élelemmel, ami lehetőséget adott a következő 24 óra elviselésére. Aznap azonban mást is hozott. Egy kicsi, ezüstösen csillogó, igazi bicskát! Ez volt az én születésnapi ajándékom! Mint édesanyám később elmesélte: a bicskát az utcán találta, valamelyik ház tövében figyelt fel a csillogásra, és amikor felemelte, úgy érezte, a bicskát Isten küldte neki, hogy megajándékozhassa kisfiát a kilencedik születésnapján.

A bicska boldoggá tett! Ajándékot kaptam, igazi, „férfias" bicskát, melynek volt egy nagyobb és egy kisebb pengéje; két ujjal ki lehetett húzni őket a „házukból" és egy könnyed mozdulattal visszapattintani a helyükre. Közben persze vágni is lehetett velük; a kisebbik pengével cérnát, papírdarabokat, a nagyobbikkal pedig... igen, a nagyobbikkal pedig a kenyeret szeleteltem, aznapi ebédemet, miközben a „bicskás ember" mágikus hatalmáról álmodoztam. Aznap nem féltem már a becsapódó lövedékek zajától, és nem gondoltam a fegyveres egyenruhásokra sem, akik valamiért – ki tudja, miért – az életünkre törtek. Saját játékom volt; egy bicskám, ami ezerféle tevékenységre invitál, és egészen, de egészen olyan, mint a felnőtteké!

Nézem a kötetbe gyűjtött képeket, és önkéntelenül is a gyerekarcokat keresem. Ezek a lányok és fiúk nyomorúságos putrikban élnek – láttukra az ember szíve összerándul a fájdalomtól –, és az sem biztos, hogy naponta jóllakhatnak. De a játék ott van a kezük ügyében: a divatjamúlt hullahopp-karika, a megviselt pöttyös gumilabda, a végtaghiányos hajas baba, a kopott plüssállatkák, a csálé kerekű, rozzant babakocsi, az ócska kerékpár vagy a lábbal hajtható kisautó; agyonhasznált, egy gazdagabb világból régen kiselejtezett eszközök – de játékszer valamennyi. Játékok, melyek színt visznek a pusztulást sugalló környezetbe, az élhetőbb élet álmát és reményét varázsolják a gyermekszívekbe és felhőtlen mosolyt a gyermekarcokra. Mert a játék utáni vágy – a háború poklában és a nyomortelepek vigasztalan szürkeségében egyaránt – kiirthatatlan a gyerekek lelkéből. A játék örök és legyőzhetetlen.

Berki Judit

ÉRZÉSEK, MELYEK KÖRBEVESZNEK

Abban a helyzetben vagyok, hogy ismerem a képen látható gyermekeket. Valamennyien közel állnak hozzám. A legnagyobb fiú, ahogyan mondani szokták, „jó fej". Nem gyermek, de nem is felnőtt. 16 éves, az élet már megpróbálta. Otthon mindenben segít, mert szükség van a munkájára. Előfordul, hogy „igazi" munkára is elmegy, mert kell a pénz. Az otthon a képen látható ház. Inog és életveszélyes, de mégiscsak a család és az ő biztos hajléka. Imád focizni, kerékpározni, és a zenét is szereti. Mégis más, mint a többi, iskolájába járó falubeli gyerek. A telepen élők a barátai, a társai. Más gyermekekkel alig van kapcsolata. A múlt nyáron együtt voltunk táborban. Életében először volt egy hétig más fiatalokkal együtt. Boldog volt. Gyermek volt.

A kisfiú „Négus" az egyik kedvencem, ha szabad ilyet mondani. Mindig mosolyog, mindig játszik, folyton valami csintalanságon töri a fejét. Izgő-mozgó „sajtkukac". Imád a kötélen lógni, nem törődve a kimosott ruhával. Önfeledten játszik mindennel, minden helyzetben. Mondhatnánk, hát persze, gyermek! Nincsenek drága autói, társasjátékai, legója és számítógépe, de vannak életközeli tárgyai, melyből az „otthon" előtt is játékot tud a képzelet és a tett erejével varázsolni.

Láttam már fázni, éhesen kenyeret kérni, és boldogan mosolyogni, mikor kifestőt és ceruzákat kapott.

Ők ketten és a háttérben látszó többi gyermek is a barátom. Szívesen megyek hozzájuk, közéjük. Körbevesznek, beszélgetünk. Tervezgetjük a jövőt. A nehéz jövőt. Igyekszem hitet és lendületet adni az elviselhetetlenhez.

Van egy álmom, hogy egy reggel felébredek, és boldog, jóllakott gyermekek játszanak az udvaron. Az emberek, feketék, fehérek, barnák együtt dolgoznak, szórakoznak. Szép házakat látok, ahol van villany, víz, és a tűzhelyeken étel készül. A gyerekek olyan iskolába járnak, ahol nincs különbségtétel. Mindenki elismeri a másikat, mert mindenki tud valamit, ami fontos.

Nincs megkülönböztetés.

Aztán felébredek. Mérhetetlen nyomor, nélkülözés, betegség, rossz lakások, éhség és gyűlölet kísérik mindennapi utamat, és a gyermekarcok, melyek jobb jövőről álmodnak.

Farkas Zsuzsanna

A MALACKA ÁRA

A kilencvenes évek elején – 1991-ben vagy 1992-ben, már nem emlékszem pontosan – betoppant a Családsegítő Intézetbe Jolán. Az alacsony, sovány cigány asszony még nem járt nálunk, nem ismertük, ez volt az első találkozásunk.

Le se ült az ügyfélfogadóban, csak úgy az asztalnál állva – ahogy azt megszokta más hivatalos helyeken-, hihetetlen magabiztossággal előadta, hogy lakást szeretne magának és a családjának. Gyorsan és szűkszavúan foglalta össze mondanivalóját: az utca elején – ahol lakott – van egy eladó ház, az anyakocája nemsokára megellik, és a kismalacokat el fogja adni pénzért. Majd egy „isten áldja meg magukat jóságukért" áldással pontot tett a mondat végére.

Miután kifújta magából kérését, hajlandóvá vált leülni és beszélgetni is. A kérdések és válaszok szövevényéből kirajzolódott története, kérése, törekvése.

Sz. Jolán – aki akkoriban harmincas éveinek közepén járt – egy elmaradott kis falu cigánytelepéről menekült Egerbe. Élettársa halála után fogta magát, batyuba kötötte holmiját, és az egri Verőszalai cigánytelep egyik elhagyott putrijában húzta meg magát. A ház az utca végén állt, ahol az ablakok már a földet érik, ahogy ezt Szabó Zoltán is megírta a *Cifra nyomorúság*ban.

Jolán gyorsan elhelyezkedett a Városgondozási Vállalatnál, ahogy ő mondta, köztisztasági alkalmazottként. A vállalat átalakításakor és leépítésekor is megtartották, mert pontosan, megbízhatóan végezte munkáját, úgymond „jó munkavállalónak" bizonyult. (Ezt ki is használtuk, mikor ügyét intéztük.) Időközben új kapcsolatot létesített, és született egy kislánya, aki ekkortájt még óvodába járt, fia általános iskolás éveit taposta. Élettársa egyik szemére vak, emiatt rokkantnyugdíjazták minimális jövedelem mellett.

Jolán naponta minimum kétszer gyalogolt végig az utcán, és munkába jövet-menet felszedte a legfrissebb információkat. Így jutott el hozzá a hír, hogy az utca elején egy régi parasztházat eladásra kínálnak. Rögtön megfogalmazódott benne, hogy az a ház neki kell, és ő azt meg akarja venni. De hát miből? És hogyan fogjon hozzá? Ekkor ötlött fel fejében a malacka ára. A történet további lépése már ismert.

Mi rögtön tudtuk, hogy a malackák árából nem futja a házra, de az eltökélt asszony ezt nem hitte el, vagy nem is akarta tudomásul venni – ezt nem is igazán firtattuk. Kész, beleszeretett, nagyon akarta, és erről álmodozott.

Megnéztük a lehetőségeket: helyi lakáscélú támogatás, vállalati kölcsön önerőként számításba jöhet, plusz OTP-kölcsön. És persze a malackák ára. Jolán hiába takargatta szégyenlősen és különféle technikákkal analfabetizmusát, az ügyintézés elindulásával erre hamar és könnyen fény derült. Mindent közösen intéztünk, lépésről lépésre haladtunk előre, de összejött a vételár, megkötésre került az adásvételi szerződés, a család birtokba vehette házát. Nem volt benne víz, fürdőszoba, egy kicsit romos is volt, de az övék lett.

Jolánnal gyakran találkozva az utcán, mindig megígértem, hogy meglátogatom. Évekkel később került erre sor. A házat rendbe tették, a vizet bevezették, az udvaron a disznóólban malacok nevelkedtek. Az asszony büszkén mutatta lányának stafírungként vett szekrénysorát – és tette hozzá; a malackák árából vásárolta kéz alól.

Bódis Kriszta

SZILVI ÉS ÉN

Csak azt sajnálom, soha nem mehetek át Szilviékhez. Mi elhívtuk őt a szülinapomra és nagyon jót játszottunk. Szilvi valamiért azt hitte, hogy nálunk márványból van a nappali, és kicsit csalódott, de azért remekül érezte magát. Neki is júniusban van a szülinapja. Azt mondta, hogy náluk már nem férne el több gyerek, és majd később ünneplik meg a szülinapját, amikor megjön az a pénz.

Remélem, ha megjön az a – sejtelmem sincs, milyen – pénz, akkor én is átmehetek. Én kis helyen is elférek.

Anyukám vigasztalni próbál. Szilvinek sok testvére van, kis lakásuk, és a szülei ritkán kapnak munkát. És hogy én ezt még nem értem.

Hát, ami azt illeti, tényleg nem.

Megszületett a kisöcsém. Meglátogattuk anyukámat a kórházban. A kisöcsém lila. De állítólag ő is éppen olyan fehér bőrű lesz, mint én.

A kisöcsémnél sokkal érdekesebb volt, hogy az anyukám mellett egy másik anyuka feküdt egy ugyancsak lila kisbabával. Az ő ágyát rengeteg vidám ember állta körbe.

– Egy kicsit halkabban – szólt rájuk a nővérke, de az anyukám megnyugtatta, hogy minket egyáltalán nem zavar mások öröme.

Az öröm engem sem zavart, csak az, hogy mindaddig észre sem vettem Szilvit. Ült a másik anyuka ágya szélén és a karjában fogta a kisbabát, mint egy felnőtt.

Sajnos, úgy látszik, a nővérke nem hitte el, hogy Szilvi jól fogja a kisbabát, mert kivette a kezéből. Az embereket pedig hazaküldte.

– Szia – szóltam Szilvi után, de ő rám sem nézett. Túl halk voltam.

A nővérke visszajött és kinyitotta az ablakot. Nagyon szégyelltem magam. Anyukám is szégyellte magát, láttam, abból, ahogy Szilvi anyukájára nézett. Szilvi anyukája csak legyintett, mintha meg akarná vigasztalni az én anyukámat, aztán rám mosolygott.

Arra akartam gondolni, hogy én ezt még nem értem. De nem tudtam erre gondolni.

Szilvi anyukája meghívott minket a keresztelőre. Végre, végre együtt játszhatunk Szilviéknél! Anyukám, apukám és én izgatottan készülődtünk. A kisöcsém nem készülődött izgatottan, mert fogalma sem volt róla, hogy mi történik.

A nagymama sem készülődött, és bár tudta, hogy mi történik, mégis izgatott volt.

– Képesek vagytok azok közé a cigányok közé vinni egy újszülöttet? – Ezt kérdezte.

– A Szilviékhez megyünk – világosítottam fel a nagymamát, szegény nem tudja, gondoltam, hogy a Szilvivel milyen kiválóan lehet játszani, és hogy Szilvi anyukája milyen kedves.

– Mi az, hogy cigány? – kérdeztem anyukámat az úton Szilviék felé.

– A cigányok egy nagy nép – magyarázta anyukám. – Sokféle cigány van, sokfelé a világban. Magyarországon a cigányok magyarok, mint mi.

– Az a helyzet – tette hozzá apukám –, hogy a cigányokat sokan lenézik. Talán azért, mert egy részük már évszázadok óta szegénységben él. Rossz dolgokat fognak rájuk, mert nem ismerik őket.

– Én ismerem Szilvit – mondtam, és már alig vártam, hogy a házukhoz érjünk.

De a házuk még messze volt, egészen kint a város szélén.

Szilviéknél éreztem magam a világon eddig a legjobban.
Az emberek apukámnak és anyukámnak úgy örültek, mintha régen látott rokonok lettek volna. Szilvi apukája elnézést kért apukámtól a szegénység miatt. Azt mondta, szégyelli nagyon, hogy ilyen körülmények között kell fogadnia minket, de érezzük otthon magunkat.

Szilvi apukája még nem tudta, hogy az én apukám és anyukám senkit sem néz le azért, mert szegény.

A legjobb az volt, hogy lehetett csipszet enni, kólát inni, ami egészségtelen, de finom, és volt torta, amit Szilvi anyukája sütött, töltött káposzta, amit apukám imád, cigány kenyér és cigány hurka, amit még soha sem ettünk.

Szilvi és én fociztunk, fogócskáztunk a többiekkel, felfedeztük a pincéket, és tanultam egy csomó játékot, amiknek a neve most nem jut eszembe. Még táncoltunk is. Sok új barátom lett.

Na és a legeslegjobb, hogy Szilvi anyukája azt mondta, bármikor jöhetek hozzájuk játszani máskor is. A legérdekesebb mégis az volt, hogy egész álló nap csak jöttek és jöttek az emberek, és mind a kisbabát köszöntötték.

Szilviék háza volt aznap a világ közepe.

Feuer Mária

IDŐTLEN TÖREDÉKEK

1956 októbere. Óvodáskorú vagyok. Izgalom, félelem, majd rémület. Elképzelhetetlenül hatalmas, förtelmes hangot adó lánctalpasok. Nincs kenyér sem. Anyám kerítéseket megmászva az utcákkal odébb lévő pékségbe megy. Rettegve állok a tiltott helyen, az ablaknál. Jön-e már? A felnőttek suttognak, kihallgatom őket. Lőnek a városban. Sok család a házak pincéjében keres menedéket. Elsomfordálok a kisszobába. Van egy gyönyörű piros retikülöm. Kockásra steppelt, vállra akasztós. A születésnapomra kaptam. Végignézek a játékaimon. Belerakom a legkisebb kedvenceimet, amíg meg nem telik. Akkor behúzom a cipzárt, és a karomba veszem kislányomat, Kati babát. Megállok az ajtóban. Búcsúzom. Mindentől, örökre. Puszit is dobok és integetek. Kimegyek a konyhába és közlöm: „Mehetünk." „Hová?" – kérdezik riadtan. „A pincébe" – mondom határozottan... A mai napig utálom a hatalmas járműveket.

1961 tele. Iskolás vagyok. Szüleim kiköltekeznek, új télikabátot kapok. Nagyon drága. Feltűnően szép. Iskolába menet utam egy putrisor mellett visz. Cigányok lakják. A szemközti járdán megyek. Kicsit félek. Hatalmas fekete szemek kísérnek nap mint nap. Egy kisfiú kukucskál hevenyészett ajtóféle mögül. Összenézünk. Továbbmegyek. Aztán már rajtam az új télikabát. Igen furcsa érzés. A kisfiú előjön egészen a düledezett kerítésig. Ott találkozik a tekintetünk. Nagyon néz. Kiszalad, elém kerül, egy pillanatig szemben állunk egymással. Hatalmas nyálcsomó fröcscsen a kabátomra. A kisfiú eltűnik. A nyál lassan végigcsorog rajtam. Csak a következő sarkon túl törlöm le. Később mondani szeretnék neki valamit. De lefagytak a gondolatok, elakadtak a szavak. Otthon előveszem a legszebb kisautót, kislabdát és kismackót, nyakában vörös szívecskével. Belegyömöszölöm a piros retikülömbe. Reggel magammal viszem. Óvatosan haladok a putrik melletti járdán. Behajítom a kisfiú gazos, ócska holmikkal teli udvarába és elszaladok. Még vagy egy évig állnak ott a viskók. Megyek a másik járdán, és reggelente tétován integetünk egymásnak. Aztán egy nap dózerolnak, bontanak. Sírok. Gyászban vagyok... Eszembe sem jutna drága télikabátot vásárolni. Nem érzem jól magam az ilyen holmikban.

1980-as évek vége. Felkérnek, hogy a Cigány Önkormányzat tagjainak vezessek hétvégi tréningeket. Kissé tartok tőle. Az első alkalommal besorjáznak a csoportszobába. Tizenkét meglett, komoly cigány férfi. Nyugtalanok, izgatottak. Méregetnek. Bemutatkozunk. A legidősebb élesen rám szól: „Romák vagyunk!" A szemét keresem. Hosszasan nézzük egymást. Végre leülünk. A zsebekből előkerül tizenkét teli doboz cigaretta, meg öngyújtók és mobiltelefonok. Valaki kimegy és hatalmas hamutállal tér vissza. A szoba közepére rakja. Elnevetem magam. A dohányzás csoportszabályát már tisztáztuk is. Előveszem a cigimet és rágyújtok. Mobiltelefonom még nincs. Húsz perc múlva közösen eldöntik, hogy Marcsinak fognak szólítani, ha nekem is megfelel. Megfelel. Életem legcsodálatosabb csoportjával töltöm egymás után a hétvégéket. Az utolsó vasárnap ebéd előtt kollégámmal ülünk a tavaszi napsütésben virágzó gesztenyefák alatt. Búcsúzunk, gyászolunk. A csoportok is, mi is. Odasétál hozzám Misi: „Szereted a gesztenyefa virágát, igaz?" „Nagyon" – válaszolom. Misi rámutat egy fiatal, nyúlánk fára: „Marcsikám! Gyökeresstű'?" A búcsúcsoporton elborítanak a gesztenyevirágok... Örökre a kedvenceim.

2008 tavasza. A rendelőben sok roma családdal találkozom. Bemutatkozás, adatfelvétel, anamnézis, és folyik a beszélgetés. Váratlanul megváltozik a koreográfia. Bemutatkozás után azt mondják: „Cigányok vagyunk, de tessék elhinni, nem lopunk. Tessék megnézni a gyereket. Tisztán van. Hófehér a kis harisnyája. Majd megmutatja a doktor néninek. Dógozunk. Minden nap, rendesen. Tessen csak elgyünni hozzánk! Tiszta ott minden. Meg rend is van. Ne tessék gondolni, hogy dzsuvásak vagyunk!" Nem gondolom. Értelmetlennek látom feltenni a kérdést: „Milyen problémával kerestek fel?" ...Szeretnék újra ezzel nyitni. Minden kliensemnél.

Napjainkban. Tanítok az egyetemen. Vannak roma hallgatóim is. Írnak nálam szakdolgozatot, vagy megkeresnek valamilyen személyes gonddal. Beszélgetünk. Az egyik hallgatóm egy intim pillanatban kiböki: „Tudod, mit tartunk rólad? Hogy te látod a gondolatainkat is." „Én? – kérdezem ámulattal. – Dehogy látom én az emberek gondolatait." „Dehogynem, dehogynem – szól huncutul rám kacsintva. – Ne tagadd!..."

Nézem a fotókat. Újra és újra megnézem. Abbahagyhatatlan. Kicsusszanok az időből és a térből. Más dimenzió. Aztán nincs több kép. Visszazökkenek.

Európa. Magyarország. A hazánk. XXI. század. Miért villan be folyton George Eisen könyve, az „Árnyak játékai"?

Závada Pál

AZ UTOLSÓ VACSORA

Már a tizedik sorozat képeire kattintgatok egymás után, amikor hosszú percekre szegeződik a képernyőre tekintetem, annyira megbámulom „a képen megörökített jelenet" és „az alatta megjelenő valóság" egybecsengését a kettőt keretesen egybefoglaló fotográfián.

A kép egy falvédőn látható, és nem más, mint Leonardo *Az utolsó vacsorá*jának vásári nyomat-parafrázisa, a reneszánsz kompozíció után szabadon – és takarékosan: az eredeti tizenkettő helyett csak kilenc apostollal. De a belső tér szerkezete, a figurák elhelyezkedése, a jellegzetesebbek gesztikulálása és Krisztus testtartása az eltérések dacára is határozottan emlékeztet az eredeti freskóra.

A textil falvédő az ablak mellé, egy heverőszerűség fölé van felszögezve a falra, s a falvédő-képről mintegy visszatükröződik a heverőn ülő „valóságos" gyerekcsoportozat elrendeződése. Ez a „valóság" további parafrázisa még a falvédő-képnek is, annak kompozíciója után szabadon – és takarékosan: kilenc helyett már csak hét kicsi apostollal – köztük az egyik még ölben ülő apróság. De középütt a „Krisztus-gyerek" megvan, noha nem a reá jellemző, szélesen kitárt kezű testtartásban – ehelyett nevetgélve emeli maga elé jobbját. Ám e jobbja felé ugyanúgy hajol oda egy apostol-fiú egy másik társának a háta mögött, mint a vásári nyomaton vagy mint Leonardónál. A bal szélen ülő kislány-apostol szintén nevet, a többiek figyelnek – ketten arra, aki exponál, a jobb szélen ülő leány-apostolok pedig fölfelé, egy láthatatlan álló felnőttre, akinek csak a nadrágszára látszik egy keskeny sávban.

Azon töprengek, ez a fényképész vajon észreveszi-e, miközben exponál, ezt az egybecsengést. És észreveszik-e a gyerekek? Vagy netán épp ők játszanak e rímmel szándékosan, és mi, fényképészek, látogatók és nézők siklunk el e fölött az összjáték fölött – mint általában, úgy most is jó szándékúan, de felületesen. Hogy ne akarjuk szó szerint érteni, hogy *Az utolsó vacsora* – de hisz nyilván a gyerekek sem értik szó szerint. Miért volna utolsó ez a vacsora? Nem is eszik a képen voltaképpen senki.

Nem a „család", nem a „lakás", nem a „gyerekek", nem a „munka", nem a „barátok" és nem az „étel" fényképsorozatában vagyunk – hanem mindezekben egyszerre. Mégiscsak *Az utolsó vacsorá*ban – még ha a gyerekek egyikének a kezében sincsen ennivaló. És ha nem is tudni, melyikük éhezik itt éppen, vagy hogy egyáltalán éhes-e valamelyikük.

Keretes, rímelő kép az éhező apró apostolok sorsának emlékezetére – a Krisztus utáni huszonegyedik századból.

A fotókat készítették:
Bass László: 19, 36, 55
Bodó Zoltán: 62
Décsi László: 12, 26, 28, 60, 73
Dés Viktória: 16, 79
Farkas Zsombor: 13, 108, 112
Fodor Kata: 5–8, 10, 14, 15, 23, 25, 31, 32, 38, 39, 41, 47, 49–52, 54, 57, 59, 63, 64, 66, 67, 69, 71, 75–78, 81–85, 90, 92, 95, 97–99, 100, 102, 109, 111, 115, 117 fent, 117 lent, 118
Hete Dóra: 68
Kovács Ildikó: 37, 87
Kovács Janina: 22, 93
Kovács Judit: 65 jobbra fent, 80
Kovács Orsolya: 44, 74
Nagy Gábor: 9, 18, 20, 27, 33, 35, 40, 43, 45, 61, 65 balra fent, 94, 96, 106, 117 középen
Nyírő Mór: 58, 70, 113
Udvarhelyi Anikó: 30, 42, 48, 53, 65 lent, 88, 89, 107
Vadkerti Ildikó: 103, 110

A képek Nógrád, Heves és Borsod megye településein készültek (Abaújszolnok, Alsókatalin, Alsóvadász, Bedepuszta, Csenyéte, Fáj, Fülókércs, Gadna, Gyularakodó, Heves, Jánosakna, Lak, Magyargéc, Mátraverebély, Rimóc, Szakácsi, Szomolya, Szorospatak, Tomor, Varsány)

Az interjúkat készítették:
Almási Beatrix, Balázs Judit, Bugyinszki Edina, Csörnyei Barbara, Dóczi János, Fodor Kata, Gulyás Barnabás, Hajdú Katalin, Kovács Ildikó, Laczkó Gyula, Légrádi Julianna, Matúz Réka, Nagy Gábor, Németh Krisztina, Oltványi A. Ágnes, Zsibrita Zsófia

Szociális munkás hallgatók beszámolói:
Bandula Julianna, Fedoszov Anna, Halász Mariann, Kovács Ildikó, Kovács Orsolya, Seller Ágnes, Takács Julianna, Zsibrita Zsófia

Napkút Kiadó Kft.
1014 Budapest
Szentháromság tér 6. mfsz. 29.
Telefon/fax:(1) 225-3474
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Nyomdai kivitelezés:
Érdi Rózsa Nyomda

ISBN 978 963 263 120 2

Az album a szegénységben élő gyermekek mindennapjainak bemutatására tesz kísérletet. A gyermekek szegénysége ma Magyarországon számos területen jelent megfosztottságot, kirekesztődést és nélkülözést, a bemutatott fotográfiák azonban nem csupán a szívszorító nyomor képi megjelenítésére vállalkoznak. A gyerekek a szélsőségesen rossz körülmények között is elsősorban gyerekek – akik örömre és szeretetre vágynak, akik játékok híján bármivel képesek játszani, akik az utolsó putriban is az otthon melegségét keresik, akik ugyanúgy örülnek egy szelet kenyérnek, mint szerencsésebb társaik a legdrágább csokoládénak. A képek – és az egész album – nem szánalmat kíván kelteni a nézőben, olvasóban, bár megmutatja a szinte elképzelhetetlenül rossz lakáskörülményeket, a szegényes ruhákat, a szemétre való játékokat. Nem is kívánja valamilyen romantikus felhőbe burkolni a szegénységet. Embereket, gyerekeket szeretnénk megmutatni, akik ugyanolyanok, mint mi vagyunk, mi, akiknek jó és divatos ruhája van, akik jó ételeket eszünk mindennap.

Az albumban szereplő fotókat nem befutott művészek készítették, hanem olyan fiatalok, akik egy-egy hetet eltöltöttek az ország hátrányos helyzetű régióiban olyan kistelepüléseken, ahol a szegénység az emberek nagy részét sújtja. A képeken szereplő emberek, gyerekek legtöbbjével a fotográfusnak nem csupán egy kattintásnyi kapcsolata volt, a hallgatók megismerték a családok mindennapi életét, a gyerekek egész héten kísérgették őket a településen, esetenként hosszabb kapcsolatok kezdődtek el a kép készítője és szereplője között. A jórészt városi, középosztálybeli diákok félelmei, előítéletei napok alatt szétporladnak, amikor a konstruált szegény (és roma) kép helyett valóságos emberek, valóságos reakcióit tapasztalják meg – a kötet célja (amennyiben a képek bárminek a közvetítésére képesek lehetnek) ennek az élménynek a megosztása.

A vizuális logika mellett egy verbális asszociációsort is közzé teszünk a könyvben. A fotók nem a szegénységről szóló gondolatok illusztrációi, a szövegek pedig nem a képek értelmezésére, magyarázatára vállalkoznak. A nyelv és a kép olykor összekapaszkodó, de egymástól el is váló indáival szeretnénk elérni a kirekesztés-kirekesztődés társadalmi közhelyeinek újragondolását. A szövegek egy része a helyszíneken járt hallgatók be-számolóit tartalmazza, azokat az érzéseket, élményeket, amelyek az egy-egy hetes „terepmunka" során fogalmazódtak meg bennük. Bemutatjuk emellett a településen dolgozó szakemberek: pedagógusok, szociális munkások, védőnők, önkormányzati dolgozók véleményeit is, amelyek más módon szubjektívek, mint a diákok benyomásai. Végezetül közöljük a szakterületet ismerő kutatók, közismert tudósok és művészek gondolatait is, amelyek a képek kapcsán fogalmazódtak meg bennük.

Fodor Kata

A kötet szerzői:

Babusik Ferenc
Berki Judit
Bódis Kriszta
Dés László
Farkas Zsuzsanna,
Ferge Zsuzsa
Feuer Mária
György Péter
Horváth Dávid
Neményi Mária
Ranschburg Jenő
Révész Tamás
Romano Rácz Sándor
Spiró György
Szomor Éva
Závada Pál
Zolnay János

9 789632 631202
1990 Ft